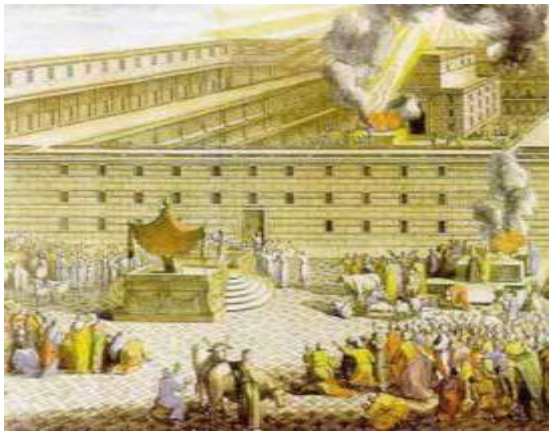
Süleyman Mabedi'nin Yapımında Öncesinden Sonrasına… - 1

Çıraklıktan Ustalığa

Sunuş

M.Ö. 10. yüzyıl ortalarında Kudüs'te, Kral Süleyman'ın ulu bir mabet yaptırmış olduğu hep dillerde dolaşmış, bu konu üzerine birçok makale, birçok kitap yazılmıştır.

İşin ilginç yanı, orada böyle bir mabet yapılmış olduğuna ilişkin tek bir kaynak oluşudur: Tevrat'ın "1. Krallar" ile "2. Tarihler" adlı kitapları.

Başka hiçbir tarihsel kaynakta bu mabetten söz edilmemiştir. Dolayısıyla, tarih bilimcileri de o sıralarda Kudüs'te böyle bir mabet yapılmış olup olmadığı konusunda kuşkuya düşmüştür.

Fakat göksel dinlerin yaygın olduğu çevrelerde Tevrat'ta anlatılan her şeyin doğru ve gerçek olduğu benimsendiğinden, bu konuda tarihçiler çaresiz kalmış ve pek söz edememişlerdir.

Eski tarihçiler, sonradan "Süleyman Mabedi" olarak anılan bu varsayımsal yapıyı ve bununla bağlantılı olmak üzere anlatılanları gerçek diye alınca, bu varsayımsal tapınak ile bağlantılı öykülere de gerçek olmasa bile en azından efsane gözüyle bakılır olmuştur.

Gerçi belirtilen yerde üst üste birçok bina yapılmış olduğu anlaşılmıştır ama kalıntılar üzerindeki bilimsel deneyler, bunlardan hiçbirini M.Ö. 10. yüzyıla kadar taşıyamamaktadır. Dolayısıyla arkeoloji de buna destek vermemektedir.

Dolayısıyla, bilimsel bakımdan Süleyman Mabedi'nin gerçekten var olduğu iddiası da bir varsayım olmaktan öteye gidememektedir.

Fakat bu varsayımsal yapı ve ardında saklandığına inanılan birtakım sırlar öyle önemsenmiştir ki, bu konular doğudan batıya birçok toplumun edebiyat çevresinde de kendine yer bulmuştur.

Böylece ortaya Süleyman Mabedi ile bağlantılı tarihsel ya da efsanesel anlatımların yanı sıra, bir de yazarların kendi hayal güçleriyle kaleme almış oldukları öyküler, şiirler, romanlar ve benzeri anlatımlar çıkmıştır.

Elbette bunlar Tevrat'takileri tıpatıp izlememiş, hayli farklı olaylar kurgulamıştır. Bu nedenle aralarında yer yer çelişkiler de vardır. Nitekim Tevrat'ta da yer yer çelişkiler ya da farklar görülür, farklı tarihlerde farklı kişilerce yazılmış olduğu için,..

Özellikle Ortaçağ sonrasında Batı dünyasında oluşmaya başlayan birçok ezoterik örgüt ve kurum, öğretimlerinin kapsamını düzenlerken bu öykülerden de esinlenip yararlanmıştır. Gerek öykü gerekse esinlenmeler daha sonraki yüzyıllarda da sürmüştür. John Bunyan ile Francis Bacon, yapıtlarında Süleyman Mabedi'ne de özellikli bir yer verince, bu öykülerin 18. yüzyıl ve sonrasında oluşan ezoterik kurumların ritüellerine girişi âdeta kaçınılmaz olmuştur.

Bu ezoterik kurumlar arasında önde gelenlerden biri de Masonluktur. Hatta belki Masonlukta bu konudaki öykülere diğer ezoterik kurum ve örgütlerden çok daha fazla önem ve yer vermiş olduğu bile söylenebilir. Dolayısıyla, daha sonra doğrudan Süleyman Mabedi hakkında yazılmış ya da bu konuya da yer ayırmış kitapların çoğunun yazarları, Masonlukta uygulanmakta olan ilgili ritüelleri de kaynakça olarak kullanmıştır.

İşte bu çalışma da öyle bir şeydir. Özellikle Masonlukta uygulanan ritüeller ile bu konuda yazılmış kitaplardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

Bu arada Gerard de Nerval'in özgün olarak 1851 tarihli, sonradan birçok yeni basımı yapılmış olan "Voyage en Orient" (Doğuya Yolculuk) adlı kitabına değinmeden geçemeyiz. Sağda ilk versiyonu görülen bu ünlü kitabın birçok basımı yapılmış ve Türkçe dahil çeşitli dillere çevrilmiştir.

Bu çalışma ise, Gerard de Nerval'in Batı edebiyatının klasikleri arasında yer almış bu ünlü yapıtını taklit eder gibi kurgulardan oluşmakla birlikte, bazı kaynaklardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

Aslı 2005 yılında tek bir kez yayınlanmış olan "İlk Mabet" adlı kitaptır.

Ancak bu çalışmada kitabın bölümleri yer yer kısaltılmış, saygı gereği kitapta yer alan bazı ritüelik ayrıntılar çıkarılmıştır.

Bu çalışma üç ayrı bölümde birbiriyle bağlantılı öyküler dizisinden oluşmaktadır. Bunların tümü kurgudur; tarihsel gerçek değildir. Aynılarını başka hiçbir yerde bulmak olanağı da yoktur çünkü hepsi baştan sona hayal ürünüdür.

Dolayısıyla belki bu çalışmayı bir "kısa roman" olarak da niteleyebilirsiniz. Ancak amaç bir roman yazmak değildir. Birtakım öyküler anlatırken bunların aracılığıyla iletiler vermek, töresel önermelerde bulunmaktır. Bunların öykülerden soyutlanmasını sağlamak amacıyla da yer yer *italik yazı* kullanılmıştır.

Bu çalışmayı ele alıp baştan sona sabırla okuyanların hoşça zaman geçirmeleri değil, düşünsel gelişimleri bakımından yararlı olabilmek öngörülmüştür.

Yararlanılmış Kaynaklar

AYAN, Tamer EKSR Olgunlaşma
İstanbul, 1994
AYAN, Tamer Masonik Demirci
İstanbul, 1994
AYAN, Tamer Royal Arch
İstanbul, 2000
BAYARD, Jean-Pierre

Le Symbolisme Maçonnique Traditionnel
Paris, 1981

BERTEAUX, Raoul
Le Rite Ecossais Ancien et Accepte Sa Symbolique Ses Degres superieurs
Paris, 1989
BLANCHARD, J.
Scottish Rite Masonry Illustrated
The Complete Ritual of the Ancient and Accepted Scottish Rite
Chicago, 1972 - 1979 BONGARD, Roger
Manuel Maçonnique du Rite Ecossais Ancien et Accepte
Paris, 1979
DURU, Muhittin Celal
Ecossais Masonluğun 1 - 14 üncü Dereceleri Hakkında Bir Mütalaa
İstanbul, 1966
DURU, Muhittin Celal
14. Derece Ritüelinden ilhamlar
İstanbul, 1964
HORNE, Alex
King Solomon's Temple in the Masonic Tradition
Whitstable, 1975
HUTCHENS, Rex R.
A Bridge to Light
Anderson, South Carolina, 1992
JONES, Bernard E.
Freemasons' Book of the Royal Arch
London, 1969
MENGÜ, Renan Süleyman Mabedi
İstanbul, 2002
MENGÜ, Renan Hiram Öyküsü
İstanbul, 1999
NAUDON, Paul
Histoire, Rituels et Tuilleur des Hauts Grades Maconniques
Paris, 1978
NERVAL, Gerard de
Süleyman, Hiram, Belkıs Efsanesi - Gerard de Nerval
Çeviren: Cemil İpekçi İstanbul, Temmuz 1952 -1954
PIKE, Albert
Liturgy of the Ancient and Accepted Scottish Rite of Freemasonry
Charleston, 1944
ROBERT, Jacques La Franc-Maçonnerie de Tradition
Paris, 1987
SAINT-GALL, Michel
Dictionnaire des Hebraısmes dans le Rite Ecossais Ancien et Accepte
Paris, 1988
STEINMETZ, George H.
The Royal Arch - Its Hidden Meaning
Richmond, 1979
Supreme Council of the Northern Masonic Jurisdiction of the U.S.A.
Fourth Degree, Fifth Degree, Sixth Degree, Seventh Degree, Eight Degree, Nineth Degree,
Tenth Degree, Eleventh Degree, Twelfth Degree, Thirteenth Degree, Fourteenth Degree
Boston, 1941-1946
WELLS, Roy A.
Some Royal Arch Terms Explained
Shepperton, 1978

Çıraklık Dönemi

Merhaba!

Size yaşam öykümü anlatacağım. Ancak önceden belirteyim: Bu bir özgeçmiş olmayacak; "geçmiş" ama "öz" değil.

Benim adım Yoapert... Babam öyle koymuş adımı. Bu, *"Tanrı 'nın sevdiği"* anlamına gelirmiş. Hangi dilde olduğunu sormayın. Yaşamış olduğum dönemde ve çevrede hepsi de birbirine pek benzer ama birbirinden yer yer farklı birçok dil kullanılırdı; onlardan birinde işte...

Kimisi vardır ki adının, kullanılan dilde bilinen anlamını çok önemser. Öyle kişilere rastladım. Bir ara onlardan da söz edeceğim... Onların inancına göre, adları her ne anlama geliyorsa bu yaşamlarına yön veriyormuş. Bence bu bir bâtıl inanç. Ben öyle şeylere pek inanmam. O nedenle adımın anlamı da benim için pek önemli değil.

Hem adı belli bir dilde belli bir anlam taşımayan insanlar da var; onlar ne yapacak?

Buna karşın şöyle düşünüyorum: Demek tanrı beni seviyormuş. Babam öyle demiş. Peki, öyle olsun! Fakat sormalı hangi tanrıymış bu diye?... Bilmiyorum; sormadım.

Ancak hoşuma da gitmedi değil. Demek insanların arasından sevdikleri olan tanrılar varmış. Demek tanrılar da sevmeyi bilirmiş!

Böyle sözler edişimi yadırgamayın. Öyle ya, belki de size göre tek bir Tanrı vardır. Oysa benim yaşadığım dönemde çevremizde o kadar çok tanrı vardı ki. Kimisi iyi, kimisi kötü.

Benim açımdan olmasa da çevremdeki insanların çoğu tanrılarını da önemsiyordu. Öyle ki, ara sıra o tanrı senin, bu tanrı benim diye birbirleriyle çatışmaya bile girişirlerdi. Oysa buna ne gerek vardı ki hep birlikte barış ve mutluluk içinde doğru dürüst yaşamak varken?...

Adımın aslı yani doğrusu dediğim gibidir ama sonraları bizim ülkenin güneyindeki komşu ülkeye gittiğimde, bana "Yohaben" diyenler oldu. Bu ise *"Tanrı 'nın oğlu"* anlamına geliyormuş. Ben ise, beni bundan ötürü saygın tutanlara öyle bir savım olmadığını söylerdim. Üstelik yine aynı soru: *«Hangi tanrının oğlu?»*

Ben sıradan bir inşaat ustasıydım.

Şimdi yine *«Hangisi?»* diye sorabilirsiniz. Haklısınız; inşaatçılığın birçok branşı var. Ben duvar örenlerdendim. Daha doğrusu öyleydim. Geçmiş zaman. Hiç de öyle kalmadım. Kalamadım. Başıma neler geldi neler!

Anlatacağım.

Bağışlayın, aslında baştan belirtmem gereken bir şeyi söylemeyi unuttum: Ben Fenikeliyim; doğma büyüme. «Neresinden?» diyeceksiniz. Söyleyeceğim; az sabır.

Fenike, dünya yüzünde doğu ile batı arasındaki ana ulaşım yollarından birinin üzerindedir. Şimdi öyle olmayabilir; benim yaşam dönemimde öyleydi. Farklı ülkelerden gelen, kültürleri, inanç ve töreleri farklı insanlar, bu çevrede birbirleriyle haşır neşir olurdu. Onları birbirlerine yakınlaştıran en önemli etken ticaretti ama bilgi ve kültür alış verişi de göz ardı edilemez.

Ben işte bu ülkenin Sidon kentindenim.

Genç yaşta Dionysos Zanaatçılarının bizim ülkedeki bir koluna, inşaatçılara katıldım. Yıllarca bu mesleği öğrenmek için çırak olarak çalıştım. Yeteneğimi ve işime bağlılığımı göz önünde tutan ustam, günü geldiğinde beni kalfalığa geçirdi.

Daha sonra da usta oldum. Fakat iş o kadarla da kalmadı.

Anlatacağım. Sırayla...

Ailem

Yaşam öyküm daha çok mesleğim ve işim ile bağlantılıdır ama size önce biraz ailemden de söz etmeliyim.

Biz Sidon'un kırsalında yaşardık. Yoksul sayılırdık. Bir tarlamız vardı. Ekip biçer, ekinden kazanmış olduğumuzla kıt kanaat geçinirdik.

Dört kardeştik; iki erkek iki kız. Ben en küçükleriydim. Daha çocukken, annem ile babamın yaşları hayli ileri sayılırdı; bu yüzden en büyüğümüz olan ağabeyim çekip çevirirdi tarladaki tüm işleri.

Ağabeyim ile aramız iyi değildi. Çünkü benim çiftçiliğe hevesim yoktu. Aklım fikrim taş yontmak, bunlarla sonra bir bina olacak duvarlar yapmaktaydı. Tüm aile tarlada çalışırken ben iri taşlar toplar, onları hem birbirlerine sürterek hem babamın eski çapası ile yontup olabildiğince şekillendirir, yan yana ve biraz da üst üste dizerdim. Aralarına çamur doldururdum. Kırık dökük âletlerim yetmezdi daha fazlasına.

Bu bir oyundu elbette... Çocuğun indinde oyun, yaşamın gerçeğidir. Bir gün gelip duvarlarımın yükseleceğini, çatıyı da örteceğimi, gelen geçen herkesin yaptığım bu olağanüstü binaya hayran kalacağını hayal ederdim.

Ağabeyim hiç işe yaramadığımdan yakınır, babamsa ona karşı beni savunurdu. Bu yüzden aralarında sık sık tartışma çıkardı. Dayak yediğim de olurdu ağabeyimden. Sonunda babam dayanamamış, kendimi bilecek yaşa geldiğimde beni kente götürmüş, orada birileriyle görüşüp, beni onlara teslim etmişti.

Sanırım babam beni o tanrıdan daha çok seviyordu. Çünkü beni teslim etmiş olduğu kişiler, inşaat işini yürüten Dionysos Zanaatçıları idi. Benim yerim de tarla değil, onların yanıydı.

Bir daha bizimkileri göremedim. Çok sonra karşılaştığım bir eski komşudan, ablalarımın evlenip gittiğini, annemle babamın ölmüş, ağabeyimin ise evlendikten sonra tarlamızı devredip bir başka ülkeye göçmüş olduğunu öğrendim.

Benim asıl ailem Dionysos Zanaatçıları olmuştu.

Bu kurum, bizim yaşadığımız dönemden birkaç kuşak önce oluşturulmuştu. Öncelikle Sur, Biblos, Sidon ve Trablus kentlerinde yerleşmişti. Uzaklarda, başka yerlerde, Ege Denizi yakalarındaki etkinliklerinden, oralarda tapınaklar ve kocaman tiyatrolar yaptıklarından da söz edilir. Yanlış değil ama o dedikleri daha sonra. Kökeni bizim ülkeydi: Fenike.

Örgütümüz, töresel öğretisi bakımından gizemci nitelikli Dionysos Kültü ile de bağlantılıydı. Adını da oradan almaktaydı zaten. Ancak inşaatçılık işindeki düzen, felsefesel öğretilerden ayrıydı. Pratikti; üretimi somut ve günceldi. Nitekim benim niyetim de felsefeyi değil bu zanaatı, özellikle taş yontup duvar işlemeyi her yönüyle öğrenmek, yeteneğim elverirse sonunda iyi bina yapıcısı, daha sonra mimar olmak, böylece ülkeme de, insanlığa da, adım gereği "beni seven tanrı"ya da hizmet etmekti.

Sadece işimiz ve mesleğimizle bağlantılı değil, daha birçok konuda eğitim ve öğrenimden geçtim. Tekniğin yanı sıra, gerek bilimsel gerekse düşünsel nitelikli bilgiler edinmem sağlandı. Bu bağlamda Dionysos Kültü'nün temelindeki kurumların, özellikle Hermetizmin ilkelerinden aktarmalar vardı. Ben gerekli görmesem bile o bilgileri de verdiler; ben de direnmeyip aldım. Zararı yoktu; yararı olabilirdi.

Sanmayın ki babam beni oraya götürüp *«eti senin kemiği benim»* gibisinden bir ilgiliye teslim edince hemencecik aralarına aldılar.

Yok öyle yağma!. Biz her isteyeni, salt istiyor diye almazdık aramıza. Önce babamı pek umursamayıp, doğrudan bana defalarca sağından solundan, altından üstünden sordular, sahiden bu işe girmek isteyip istemediğimi.

«Evet» demiştim, evet, evet, evet!...

Bunun hiç kolay olmayacağını, çok yıpranacağımı, sıkıntılar çekeceğimi hatta belki yaşam tehlikesi ile karşı karşıya gelebileceğimi söylediler; uyardılar ciddi ciddi; beni bu işten caydırmaya çalıştılar.

Hayır, caymayacaktım. İnşaat ustası olacaktım. Kararlıydım.

Beni bir sürü sınamadan geçirdiler, olabilir miyim olmaz mıyım diye. Ağır ve can çıkarıcı işlerde çalıştırdılar. Karanlık bir mağaraya soktular; orada korkunç görüntü ve seslerle ürkütmeye uğraştılar. Günlerce aç ve susuz bıraktılar; sonra zamana karşı yokuş yukarı koşturdular. Bulanık bir havuza daldırdılar; az kalsın boğuluyordum. Ateşe attılar; neredeyse cayır cayır yanacaktım. Yere gömüp üstüme toprak örttüler; işte o zaman ölmeden öldüm ama direnmeyi sürdürdüm. Önüme daha önce hiç görmemiş olduğum birtakım cisimler koyup, bunları olması gereken sıraya dizmemi söylediler. Hiç bilmediğim bir şeyi arayıp bulmam için berbat yerlere gönderdiler. Daha birçok şey.

Bütün bunlarla, gücümü, dayanıklılığımı, direncimi, buyrultumu, zekâmı ölçtüler. Aklımı kullanmayı becerip beceremediğime baktılar. Asıl niyetimi, bu işe geçici bir hevesle mi yoksa gerçek istemle mi girmek istediğimi, gelişmeye elverişli olup olmadığını incelediler.

O sırada ben tüm bu uygulamaları böyle bir amaçla yaptıklarını fark edememiştim. Ne olduğunu ve niçin böyle olduğunu anlayamamıştım. Bir akıntıya kapılmışçasına sürüklenip gidiyordum. Hatta bir ara sıkılmış, pişman bile olmuştum. Bu mesleğe girebilmek için bütün bunlara ne gerek vardı ki?

Ancak hiçbir şey dememiş, karşı çıkmamış hatta yakınmamış, sadece sabretmiştim. Zaten o sabır deneyimi de bu sınamaların bir parçasıydı.

Sonradan anladım ve öğrendim tüm bunların niçin yapıldığını... Hem yararlı hem gerekliydi.

Öyle her önerilen, her isteyen Dionysos Zanaatçısı olmaya heveslense de başaramazdı. Ben başaranlardan olmuştum.

Nitekim yıllar sonra, aynılarını ben de başka adaylara uyguladım. Pek azı başardı; çoğu şu ya da bu mertebeye gelindiğinde ya korkup kaçtı ya dayanamayıp göçtü.

İşte tüm o sınavları geçtikten sonra bana dileğimin kabul edildiğini, artık bir Dionysos çırağı olarak gerek meslek eğitimi görmeye gerekse çalışmaya başlayabileceğimi bildirmişlerdi.

Bu, çok uzun süre zifiri karanlıkta kaldıktan sonra birdenbire aydınlığa çıkmak, ışığı görmek gibi bir şeydi. Tüm yaşamım boyunca tatmış olduğum en büyük sevinçti.

Başladım.

İnşaatçılığı öğrenebilmek için Dionysos Zanaatçıları kurumunda yıllarca çıraklık ettim.

Bana ne iş verildiyse yaptım. Hiç durmadan, aksatmadan, dalga geçmeden çalıştım.

Çırakları değişik işlerde çalıştırıyorlardı. Öyle ben sadece taş yontup işleyeceğim, duvar örmek ya da ahşap üzerinde çalışmak istiyorum gibi şeyler yoktu. Her birini yapıyor, her birini öğreniyorduk. Gelecekte sadece tek bir branşta uzmanlaşabilirdik ama şimdilik hepsini görmeli, biraz öğrenmeliydik.

Bunların her birinden ayrı bir kalfa sorumluydu. Tüm kalfaların başında da bir usta vardı.

Ülke çapında birer ustanın yönetiminde birkaç ayrı takım oluşturulmuştu. Bazısının merkezi bizim orada yani Sidon'da, diğerleri öteki kentlerdeydi. Ben bu takımlardan sadece birinde çalışıyordum. Ancak arada sırada gerek tanışma gerekse mesleki eğitim amacıyla diğer takımlara götürüldüğümüz de olurdu.

Bizim ustamızın adı Akizar'dı. Mesleki bilgi ve yeteneği bir yana dursun, olgun, sevecen, hoşgörülü, dürüst, iyi bir insandı. Biz çırakları kalfalarının eline bırakmakla yetinmez, yeri ve zamanı geldiğinde her birimizle ayrı ayrı görüşür, ilgilenirdi. Bizi çalışma dışında bir araya toplar, mesleki eğitimin yanı sıra yaşamsal öğütler verir sosyal ilişkilerimizle bağlantılı önerilerde bulunur, yol gösterirdi. Bu gibi söyleşilere çoğu kez kalfalarımız da katılırdı.

Böyle buluşmalarda gündeme getirilen konular, edilen sözler ara sıra bire bir yinelenirdi. İlk keresinde bunu yadırgamıştım; *"Usta bunları daha önce de anlatmıştı. Acaba unuttu mu?"* diye düşünmüştüm. Sonradan yanılmış olduğumu anladım. O sıralarda aramıza katılmış iki yeni çırak vardı. Onlar da bizim aldığımız bilgileri almalıydı. Üstelik benim gibi daha eskiler hatta benden daha kıdemli olanlar için bile bu bilgileri yinelemenin hiçbir sakıncası yoktu. Böylelikle almakta olduğumuz öğretim pekişiyordu.

Bağnaz olmayın!

Çıraklık dönemimde Ustamızın bize vermiş olduklarının tümünü anımsayıp anlatabilmem olanaksız. Ancak önemli bazı uyarıları vardı ki, onlara değinmeden geçersem olmaz.

Örneğin ele aldığı bir konuda, -bakın işte bunu çok iyi anımsıyorum- şöyle demişti:

«Düşüncelerinizi söyleyin; doğru bildiklerinizi savunmaktan geri kalmayın. Fakat şunu da unutmayın: Sizin doğru dedikleriniz sadece size göre olabilir. Düşünceleriniz özneldir. Bir başkasının sizinkilerle çelişkili doğruları, sizinkilere aykırı düşünceleri olabilir. Bir konuyu siz öyle biliyor ve o konuda öyle düşünüyorsunuz diye, kesinlikle ve mutlaka haklı olduğunuzu sanmayın. İnatçılık etmeyin. Bağnaz olmayın. Belki de sizin doğru diye bildikleriniz yanlış, düşünceleriniz bilimsel gerçeklerle uyumsuzdur. Belki de istemeden, başkalarının etkisiyle hatta farkında bile olmadan birtakım boş inanç ve ön yargılar edinmişsinizdir; kendinizi yoklayın ve yanılgılarınızdan sıyrılmaya bakın. Başkalarının da kendilerine göre haklı olabileceğini düşünün. Gerektiğinde onlardan da yararlanarak bilgilerinizi artırıp düşüncelerinizi olgunlaştırmaya çalışın. Bilimsellikten şaşmayın; aklınızı kullanın ve her zaman erdemlerin yolunu izleyin.»

Dedikleri doğruydu; bana göre. Bunlardan ders alınmalıydı; herkes için geçerliydi. Bunun üzerine ben de kendi düşünülerimi oluşturdum:

Bir bilgiyi inatla savunmak ve başka türlüsüne sorup soruşturmadan kesinlikle karşı çıkmak, olsa olsa töresel duyguların bir yanıltısı sayılabilir. Tüm öğretiler, öznel düşünü ve inançlar saygıyla karşılanmalıdır; yeter ki toplumun genel ahlâk anlayışına ters düşmesin. Ancak toplumda yaygın ahlâk benimseyişlerinin de yanılgıları olabilir; onlar da sorgulanabilir.

Bağnazlık, her ne yönden ve her nerede olursa olsun, insanlar arasında ayırımcılık, bozgunculuk, önce birbirini çekememe sonra da giderek düşmanlık yaratır. Nitekim kişilerin, toplumların hatta ulusların birbirlerine düşerek aralarında çatışma çıkmasının bir nedeni de bu değil midir? Boş inançlar ise doğrudan bilgisizlik ve yetersizliğin bir ürünüdür. İnsanları olmadık hayallere bağlayıp geri kalmaya tutsak etmekten başka ne işe yarar ki?

İnsanın aklı var, buyrultusu var, yararlanabileceği bilimsel nitelikli veriler var. Bilimsel gelişimini öngören kişi öncelikle bunlara güvenmeli, sonra kendi özgür düşüncesini oluşturmalıdır.

Hamtaşın Yontulması

Ustamız ile yaptığımız böyle söyleşilere ve sonra da benim özgür düşüncemle oluşturduğum bu gibi yorumlara girecek olursam, korkarım asıl anlatmak istediklerime bir türlü gelemem.

O nedenle, iyisi mi, şimdilik -daha sonra yine dönmek üzere- bunları bir yana bırakıp bir Dionysos Zanaatçısı olarak çıraklık döneminde yaptığımız işleri şöyle bir betimlemeye çalışayım.

İşe ocaktan taş çıkarmakla başlardık. Bu, şekilsiz ve ölçüsüz, kaba bir taş olurdu.

O taşlardan her birini alır, biraz şekillendirir, işlenecek bir ***hamtaş*** olarak hazırlardık.

Ardından sıra bu hamtaşlardan seçilenleri yontmaya gelirdi. Bu amaçla çekiç darbeleri altında keski kullanılırdı.

Ancak şunu da belirtmek gerek: Hamtaşların hepsi yontulmaya elvermez, bazıları ne kadar uğraşılırsa uğraşılsın olmaz, sonunda umut kesilir, onların bir yana bırakılıp terk edilmesi zorunlu olurdu.

Başlangıçta bir çırak eline taşçı çekici ile keskiyi alıp, taş üzerinde tek başına çalışabilirdi. Fakat iş taşı boyutlandırıp, şekillendirmeye gelince, ona kalfasın yol göstermesi, bu işin incelikli yöntemini öğretmesi gerekirdi; o yolu ve yöntemi iyice kavrayıp, yine tek başına işini sürdürene dek. Daha sonra o taşın, kullanılacağı yere göre tam bir küp ya da prizma haline getirilmesi gerekirdi. Bunun anlamı her yüzeyinin, bitişiğindeki yüzeylerle dik açı oluşturmasıydı.

Taş, çekiç ve keski ile tam bir küp olarak biçimlendirildikten sonra, sıra bütünlenmesine gelirdi: Yüzeylerinin iyice düzeltilip, pürüzsüz hale getirilmesi...

Taşın işlenmesinin bu sonraki aşamasında artık keski kaba gelir, kullanılamazdı. Bundan sonra "taşçı kalemi" denilen o çivi gibi sivri uçlu âletle pürüzler yavaş yavaş, teker teker, ağır ağır, özenle giderilirdi. Öyle ki, ne bir çıkıntı kalmalı ne de bir girinti oluşmalıydı. Bu, çok ince ve özenli bir işti.

Bu arada olası yanlış anlamaları önlemek amacıyla bir konuyu belirtmeliyim: İşlenen taşın tüm kenarları eşit olmasa, bir prizma biçiminde de olsa biz ona ***"küptaş"*** diyorduk; bu bir meslek terimiydi. Küptaş düzgün olmalıydı. Tüm kenarlarının tam bir dik açıda olup olmadığına bakılmalıydı. Bu amaçla gönye kullanılırdı.

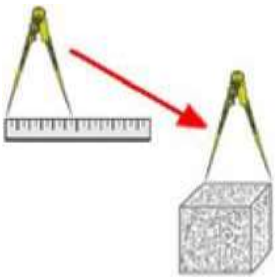

Fakat yetmezdi. Küptaş, belli bir duvarda belli bir yerde kullanılacaktı. Bunun için, ölçülerinin kullanılacağı yere uygun olması gerekirdi.

Ölçü... İşte bu kavram da çok önemliydi. Kalfa, elindeki cetvelden pergel ile belli bir ölçü alarak, taşın her bir köşesini ayrı ayrı ölçerdi.

Önceleri, *"Niçin doğrudan cetvel ile bakmıyor? Neden işin içine bir de pergeli karıştırıyor? Pergel aslında gerektiğinde daire çizmek için kullanılmaz mı?"* diye düşünüyordum. Birçok şeyde olduğu gibi bunda da yanılmış olduğumu sonradan anladım.

Her şeyden önce kalfanın kullandığı pergel, çizim için kullanılan gibi değildi; her iki ucu da sivriydi. Cetvel ile taşın üzerinde hassas ölçü almak çok zor hatta olanaksızdı. Pergeli cetvel üzerinde gereken boyda açtıktan sonra bununla ölçmek çok daha sağlıklıydı. Üstelik yonttuğumuz her taşın kenar ölçülerinin de birbirini tutması gerekirdi. Bu iş doğrudan cetvel ile yapılırsa hatalı olabilirdi.

Tüm bu işler sırasında çok dikkatli olunmalıydı. Ufak bir hata, taşı yontarken ölçüsü ya da açısında küçük bir kaydırma, yitirilip işe yaramaz hale gelmesine neden olabilirdi. Oysa taş değerliydi; ona çok emek veriliyordu. Nitekim asıl sorun, bir taşın işe yaramaz hale getirilerek yitirilmesinde değil, bunun için verilmiş emeğin boşa harcanmasındaydı. Emeğimiz kadar zamanımız da değerliydi.

Ara sıra kalfa, kendi kullandığı gereçleri biz çırakların eline de verirdi. Sadece yontmakla kalmayıp, yonttuğumuz taşın ölçülerini kontrol etmeyi de öğrenelim diye.

Yol ve yöntem gösterilmesi, yanlışlığın eleştirilmesi, eleştirilen için önemli ve yararlıydı. Fakat kişi asıl kendi kendisini eleştirmeyi bilmeliydi. Nitekim her çırak, yeterince deneyim edinince artık taşını yontarken işin tümünü doğrudan kendisi yapmaya girişir, kalfasından önce kendi kendisini denetler, öz eleştiriden geçirir, en sonunda kalfanın onayına sunardı.

Ancak hiçbir taşın, gerek biçim gerekse yüzeyleri bakımından kesinlikle tam olduğunu söyleyemezdiniz. Öyle görünürdü belki; kabul edilebilir, işe yarar, dolayısıyla kullanılabilirdi. Fakat her bakımdan tam bir taş yoktu, olamazdı, oluşturulamazdı.

Bunu çıraklara önceleri söylemezdik; daha baştan moral çöküntüsüne uğramasınlar diye... Nitekim bana da söylememişlerdi. Ne zaman o tam taşı oluşturmak için tüm gücümle, aklımla, becerimle uğraşıp didinip ama bir türlü yapamayıp, sonunda bu nedenle umutsuzluğa kapılacağım zaman anlatmışlardı bana işlemiş olduğum o taşın artık yeterince olduğunu, daha fazlasına gerek ve olanak bulunmadığını, bundan sonrasını tolerans ile karşılamak gerektiğini...

Nitekim taşlar bir duvarda kullanılırken aralarına ince bir harç serilir, böylece hem ufak tefek pürüzler kalmışsa duvarın bütünü bakımından giderilmiş olur hem de taşların birbirine çok daha iyi yapışması sağlanır, duvarın sağlamlığı artırılırdı.

Yapı Taşları

Bütün bunları niçin anlattım?... Yaşam öykümde bunların yeri ne?

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu mesleğe girmeye niyetlenirken taş yontmanın aslında bu denli zor olacağını bilememiştim.

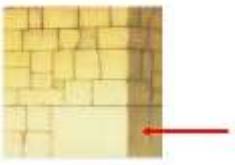
Çıraklığa başlamadan önce geçirmiş olduğum o sınavlar, o ağır ve yer yer tehlikeli de sayılabilecek işler, güçlü ve dirençli olup aklını kullanabilen herkesin isterse yapabileceği, başarabileceği şeylerdi. Hamtaşı yontmak, biçimlendirmek, pürüzlerini gidermek ise, dışarıdan bakıldığında kolay gibi görünse de öncekilerden çok daha zordu.

Gerektiğince yontulup işlenerek yapılacak binanın uygun bir yerinde değerlendirilmek üzere sıradan, basit bir iş hazırlanmış bir taş, ona verilmiş olan emeği her göze yansıtmayabilirdi. Çoğu kimse bunu sanabilirdi. Oysa hiç de öyle değildi. Bunu en çok ve en iyi o taşı yontmuş, onun üzerinde çalışmış olan kişi bilirdi.

O, küptaş, tek başına bir yapıttı; çok değerli bir yapıt.

Kimileri yerin içine inilmesini, orada yetkinleştirilmek üzere bir taş bulunacağını söyler ya!... O taş buydu işte.

Bazı taşlar kullanılacağı yer bakımından özel olarak yapılırdı.

Duvar köşesini bağlayan “köşe taşı” bunlardan biriydi.

Merdivenlerde kullanılan “basamak taşı” bir diğeri sayılırdı.

Hele bir “temel taşı” elbette hepsinden çok daha özellikliydi.

Bazı taşların yüzeyi işlemeli yapılırdı; oya gibi... Bakarsınız, bu taşlar yan yana getirildiğinde ortaya çok güzel bir motif, belki bir resim hatta bir anlatım çıkardı.

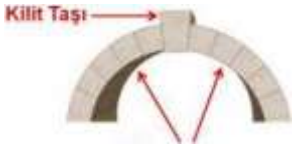
İşin bu yönü ise başlı başına bir sanattı. İsteyen çıraklar onu daha sonra öğrenir, ileride bu alanda çalışmak üzere uzmanlaşmaya yönelebilirdi.

Bu, simgeleri de iyi bilmeyi gerektirirdi.

Yonttuğumuz taşlar ille de bir küp ya da prizma biçiminde olmazdı. Yamuklar da yapılırdı. Ancak yamuk sözü sakın yanlış anlaşılmasın; gelişigüzel değil, belli ölçüde, belli açısı olan geometrik yamuklar.

Böyle taşlar, kemer ve kubbe oluşturmakta kullanılırdı. Her birinin kendine özgü boyut, eğri ve açılarla biçimlendirilmesi gerekirdi. Bunu da o işin kalfası denetler, pergele benzeyen ve "iletki" denilen bir âleti kullanarak, açıları ölçerdi.

Bir kemer kurulunca, her iki yandaki taşları tutmak üzere tam tepeye yerleştirilene ise "kilit taşı" denilirdi.

Kemer Taşı

Neresinden bakarsanız bakın, bu meslekte GEOMETRİ çok önemliydi.

Tüm bunları taş üzerinde çalıştıkça öğrendim. Öğrendikçe daha çok çalıştım.

Çalışmak

Şu özetle sözünü ettiğim sınavları geçerek bizim mesleğe girmeyi başarmış olanlardan kimileri için çalışmak, bir zorunluluktur. Çünkü çıraklar da gördükleri eğitimin yanı sıra çalışır ve yaptıkları çalışmanın karşılığında bir ücret alır, az da olsa. Ticaret ile uğraşmayan bir kişi, hırsızlık etmiyorsa, ancak emeğini satarak yani kendini kiralayarak kazanç elde edebilir. Yoksa ne kendini geçindirebilir ne de varsa ve onun eline bakıyorlarsa ailesini.

Zorunlu olduğu için çalışanlar açısından çalışmak, belki bir bakıma azap hatta işkence sayılabilir. Öyle düşünen ve duyumsayanlar, tuzu kuru olanlara özenir, armut pişsin ağızlarına düşsün isterler.

Bence onlar daha başından Dionysos Zanaatçılarının arasına girmeye heves edecek yerde gidip kendilerine bir başka meslek seçmeliydi. Girişteki sınavları geçmiş olmak gerekli ama yeterli değildi. Bu meslekte kalmak isteyen insan, işini yapmakla yetinmemeli, sevmeliydi. Aramızdan tek tük de olsa öteki türlüleri çıkardı ne yazık ki. Onlar ise bu meslekte ancak bir süre dayanır; sonunda ya kendileri bizi terk edip gider ya da sabırları taşırıp umutları yitirtir ve kapının dışına konurlardı.

Bence çalışmak ve üretmek, yoktan bir şeyler var etmek, bunu Dionysos Zanaatçısı kardeşlerle paylaşmak büyük bir zevkti.

Hatta kutsal bile sayılırdı bu iş; tapınma gibi bir şey.

Hep bir tanrıya, -hangisine inanıyorsak- istediklerimizi bize versin diye dua mı edecektik?...

Hele çok sayıda tanrı varsa, her biri için ayrı ayrı mı yapacaktık bu duayı?

Hep varsaydığımız üzere bize vermiş oldukları için ona (ya da onlara) şükredip geçecek miydik?

Kurbanlar kesip tütsüler yakmak mıydı bütün yapacaklarımız; yapmamız gerekenler?

Bizden bunları mı bekliyordu o tanrı ya da tanrılar? Hani beni seven varmış ya, işte o?

Duayı, şükürleri, kurbanları, tütsüleri ne yapacaktı o, gerçekten de tanrıysa?

Hem şayet bizim bir şeylerimiz varsa, sanki doğrudan onlardan biri mi veriyordu bize o şeyleri?

Bir an için diyelim ki öyle; hani doğrudan vermekte olmasa da en azından sağlıyor; az daha öteye gidelim ve diyelim ki odur bizim asıl sahibimiz; şu yaşadığımız kentin kralı falan değil.

O zaman biz, her birimiz de bunun karşılığında onun için doğru dürüst, ipe sapa gelir bir şey yapmayacak mıydık?

Ona, -bırakın öyle kurban ve tütsü gibi uydurmacalar sunmayı- daha iyi ve olumlu bir şey vermemiz, ona böylece hizmet etmemiz daha doğru olmaz mıydı?

Çalışmaktan ve şu üzerinde yaşadığımız dünyada yeni ve yararlı bir şeyler üretmekten başka nasıl sunabilirdik ki bu hizmeti?

Ona bir şey sunacaksak, bu, onda bulunmayan bir şey olmalıydı.

Evrende taş vardı hiç kuşkusuz. Ancak hepsi hamdı. Küptaş yoktu doğada. O bizim yapıtımızdı.

İşte bunun için çalışmalı ve üretmeliydik. Üstelik çalışmak ve üretmek insanın kendine olan güvenini geliştirirdi. Başkaları önem vermese de insan, kendi yapıtıyla öğünür, bundan ötürü mutlu olurdu.

Her tanrı, -sahiden de tanrıysa eğer- insanlarının mutlu olmasını istemez miydi?

Kimilerinin ileri sürdüğünce, sadece o varsayımsal öteki dünyada mı vardı mutluluk?

Öyleyse bile, bu dünyadaki gibi miydi?... Yoksa farklı mı?

Kim biliyordu nasıl olduğunu?

Bildiğini söyleyenler yalancıydı. Onların dediği, ustamızın bize önerdikleriyle yani bilimsellik, akıl ve bilgelikle uyuşmuyordu.

Duvarcılık

Daha önce de söylemiş olduğum üzere; Dionysos Zanaatçıları, gerek kendi dilekleri gerekse beceri ve yetenekleri uyarınca birtakım dallarda uzmanlaşmaya yönelirdi.

Ben işe taş yontmak ile başlayıp duvar örmek işinde uzmanlaşmayı seçenlerdendim.

Kimileri bizim işimizin sadece taş kesip, yontup duvar yapmakla bittiğini sanır.

Hiç olur mu?

Kemer, kubbe ve çatı yapanların ayrı kişiler olduğunu belirtmiştim ya hani... Onlara kerestecilerle marangozları, dökümcü, demirci ve diğer metal işçilerini, döşeme ve mozaikçileri, süslemecileri, tesisatçıları, daha birçoklarını ekleyebiliriz.

Ancak...

Her neresinden bakarsanız bakın, bana göre bu işin anası taş yontmaktı.

Yontulmuş taş olmayınca bina da olmazdı. Bina olmayacaksa öteki işlere ve işçilere gerek kalmazdı. Diğerlerini bilmem ama insan taş yontarken bir yandan eli çalışır ama diğer yandan beyni de işler, düşünce üretirdi. Bu nedenle, acaba bir metal ustası, Fenikeli bir taş yontucusunu bronzdan bir yapıtla nasıl betimlerdi?

Dolayısıyla, biz Dionysos Zanaatçılarının, hepimizin ortak amacı bina inşaatıydı.

Fakat şunu da kabul etmeliyiz ki, bu bizim açımızdan öyleydi. Yararlı bir şey üretmek için ille de inşaat yapmak gerekmiyordu. Kimileri başka alanlarda çalışarak başka şeyler üretiyordu.

Aralarında doğrudan ellerini kullanarak yani beden gücüyle çalışanlar da vardı, zihin gücüyle çalışanlar da. Bizim gibileri her ikisini birden yapardı.

Bana göre hepsi kutsaldı; yeter ki çalışılsın, emek verilsin, üretilsin. Çocukluğumda hiç sevmediğim, benimseyemediğim o iş, tarlada çalışarak ekip biçmek bile kutsaldı.

Bizim kurumda, çalışmalara beden gücüyle başlanır, zamanla buna zihinsel çalışmalar da eklenirdi. İleri aşamalarda zihin gücüyle yapılan çalışmalar giderek artardı. Bunun bizim için erişilebilecek son aşaması mimarlıktı; mesleki bakımdan benim emelim.

Kardeşlik

Dionysos Zanaatçıları, -felsefesinin ezoterik ve gizemci içerikli yönünü bir yana bırakalım- öyle salt bir "meslek örgütü" sayılamazdı. Bu topluluğun tüm çalışanları, -çırak olsun, kalfa olsun, usta hatta mimar olsun- birbirlerine sevgiyle, saygıyla, anlayışla bağlanırdı. Herkes birbirini kardeş bilir, öyle tanır, gönülden sever, hiçbiri kendi seçtiği bu kardeşi aynı anadan doğma aynı babadan olma öz kardeşinden ayırt etmezdi. Bu nedenle de biz aslında bir "kardeşlik kurumu"nun üyeleriydik.

Söz aramızda, bu kardeşliğin aile kökenine dayanan ve "öz" denilen öteki kardeşliğe üstün olduğu bile söylenebilirdi. Hani *"Akrep etmez akrabanın akrabaya ettiğini"* derler ya; kimi zaman toplumda sadece hısım ve akrabaların değil, iki öz kardeşin bile aralarındaki bir anlaşmazlık ya da çıkarlarının çatışması nedeniyle birbirlerinin gözünü oyduğu görülebilirdi.

Oysa bizim topluluğumuzda öylesine hiç rastlanmazdı. Kimi zaman aramızda ufak tefek, bir açıdan baktığınızda incir çekirdeğini bile dolduramayacak diyebileceğimiz anlaşmazlıklar çıkabilirse de bunlar genellikle kolay giderilirdi; kardeşçe.

Böylesine, kaçınılmaz ya da doğal olarak değil, bireysel buyrultuyla benimsenmiş, bir ortak amaç yolunda, bir ülküye bağlanarak oluşmuş bilinçli bir kardeşliği yüreklerinin derinliğinde yeşerterek duyumsayamayanlar da uzun süre dayanamazdı aramızda.

Benim bu kuruma gönülden bağlanışımın bir nedeni de buydu işte. Daha baştan belliydi üç öz kardeşimin yanı sıra çok sayıda zanaat kardeşimin olacağı...

Oldu da. Onlar da beni kendi öz kardeşlerim gibi sevecekti; ben de onları. Sevdik de.

Zaten ben oldum olası insanları belli bir soydan gelmeymiş ya da soyu sopu belirsizmiş, filanca

tanrıya ya da diğerine inanırmış hatta belki hiçbirine inanmıyormuş demeden, salt "insan" oldukları için, ayırım yapmadan severdim. Hepsinin her bakımdan özgür olmasını, yaşadıkları toplumda her neyi hak ediyorlarsa onu almalarını, eşit sayılmalarını, hep birlikte barış ve mutluluk içinde kardeşçe yaşamalarını, evrenimizi bilinçle paylaşmalarını ve gelişimine katkıda bulunmalarını dilerdim.

Dionysos Zanaatçısı kardeşlerim de benim gibi düşünür ve davranırdı. İstisnalar varsa da bu genel geçerli olguyu bozmazdı. Yaşam öykümün ileri aşamalarında, yadsınamayan o istisnalardan söz edeceğim ister istemez. Güneş balçıkla sıvanamıyor.

Daha önce de söz etmiştim ya; ara sıra başka yerlere de giderdik, özellikle eğitim amaçlı olarak. Oralarda daha önce karşılaşmadığımız kardeşlerle de bir araya gelir, Dionysos Zanaatçıları olarak ailemizin genişliğini bir de görerek ve yaşayarak anlar, duyumsardık.

İşte böyle gezilerimizden birinde ilginç bir olguyla karşılaştım. Orada karşılaştığım bir kardeşimizi önceden tanımıştım, daha bu mesleğe girmeden. Ailem ile bağlantılı olarak aramızda tatsızlıklar geçmişti. Hele ağabeyim ile nasıl tartışıp didişmiş olduklarını hiç unutmamıştım. Bence o haksızdı; ailemin de hakkını yemişti. O zamanlar öyle görmüştüm ama bilemem; belki onun da bir haklılığı vardı da kendine göre de o tarihte bana haksız gibi gelmişti; insan değişiyor.

O günün akşamında Ustam Akizar bana takılmıştı: *«Hayrola! Yüzünden düşen bin parça. Seni hiç böyle görmemiştim. Bir şey mi oldu?»*

Demiştim ya, hepimizle, özellikle dertlerimiz ve sıkıntılarımızla böyle yakından ilgilenirdi.

Biterdim ona, tüm o sorumlulukları, yapıp etmeleri, kendi aile yaşamı, bize mesleki eğitim verişinin ve kalfaları denetlemesinin yanı sıra bir de bu özel sorunlarımızla ilgilenmeyi nasıl başarıyor diye.

Ona, burada hiç beklemezken önceden tanıdığım birisiyle karşılaşmış olduğumu, bu karşılaşmanın bana -ne yalan söyleyeyim- biraz üzüntü ve sıkıntı verdiğini söylemiştim.

«Peki, olabilir.» demiş, *«Bunun üzerine ne yaptın?»* diye sormuştu.

«Ne yapacağım? Sanki geçmişte aramızda hiçbir şey olmamış gibi elini sıktım, hatırını sordum.» diye yanıtlamıştım.

«Aferin! İyi ve doğru olanı yapmışsın. İşte sana, bir Dionysos Zanaatçısına yakışan budur.» demişti Ustam. Sonra da çoğu kez yaptığı gibi bir dizi öğüt eklemişti:

«Hiçbir zaman boşuna kibirli ve gururlu olma. Alçak gönüllü olmayı kendine düstur edin. Unutma, alçak gönüllük, kendini olduğundan aşağı görmek ya da göstermek değil, aslında olmadığın gibi görmeyip, göstermemektir; ne olup ne olmadığını bilerek davranmaktır. Yaşamda asıl böylece yücelirsin. Seni başkalarının yüceltmesini bekleme; sen gönlünü yüce tut. Yanlış yapanları hoş gör ve kendince bağışla. Bu davranışın sana onur verir. Onurun senin en değerli varlığındır. Onu hep iyi koru ve hiç yitirme.»

Asık suratım gitmiş, yerini güler yüz almıştı. *«Hah, işte böyle!»* demişti ustam da.

Onun dediğince bu meslekte hem beden hem kafa gücüyle çalışmak vardı. Fakat galiba çalışmaya güç veren bir başka etken daha vardı: Gönül.

Sevgi

Belki siz Dionysos Zanaatçısı olmayı, inşaatçılığı salt nesnel bir meslek sanırsınız.

Hiç de değil. Taş yontarken nasıl uğraşıldığını anlattığım sırada bunun öyle olmadığını fark

etmiş olmalısınız. İşin içinde öncelikle bilim vardır, sonra akıl, sonra da edinilen bilgilerle yoğrulmuş erdemler.

Erdemler. Bunlar öncekilerden daha önemli.

İşin içinde bir de sevgi vardır, bilir misiniz?... Bir Dionysos Zanaatçısı yonttuğu taşını sever. Çünkü onu sevmezse başkalarını sevemez, yaşamda sevgi olmazsa yaşamın anlamı ve değeri kalmaz.

Nitekim ustamız da bize insanları sevmenin değerini bilmemizi, buna önem vermemizi önerirdi; bir yarar ya da çıkar gözetmeksizin, ihtiyacı olanlara el uzatmamızı öğütlerdi. Bencillik ve kendini beğenmişlikten sakınmamızı, acı çekenlerin acılarını paylaşmamızı, bunu da herhangi bir karşılık beklemeden yapmamızı söylerdi. Ancak bir de uyarırdı: *«İyi niyetli olduğunuz gibi dikkatli ve uyanık olmalısınız. Çünkü kimileri sizden yararlanmak isteyecektir. İkiyüzlü davranacak, size yaltaklanıp dalkavukluk ederek gönlünüzü çalmaya çalışacaklardır. Sizin onlardan olmayacağınıza kuşkum yok ama sizden iyi niyetinizin çıkarlara ve kötü işlere araç edilmesine de göz yummamanızı, buna karşı durmanızı bekliyorum.»*

Dediğine göre, bu çerçevede en zor iş, iyi olanı kötüden, doğruyu yanlıştan ayırabilmekti.

İçimizden biri Ustamıza bunu nasıl yapabileceğimizi sorduğunda, *«Bunun öyle belli bir reçetesi yoktur ki.» demişti, «Önce kendinizi tanımalısınız. Böylece oluşturacağınız bireysel yargılarınızın gücünden yararlanmalısınız. Gereksiz tutkulara, hırslara, üstünlük kaygısına kapılmaktan sakınmasını da bilirseniz, aradığınız çözümü bulmuş olursunuz.»*

İnşaat işinde, bir de bilimleri ve bilimsel yöntemi anlamadan, aklını da kullanmadan, bilgeliği pek önemsemeden çalışanlar vardır. Onlar, bizim gibi bu zorlu eğitim aşamalarından geçmez, sadece sıradan bir işçi olur, o kadarla kalır.

Biz onlara "hamal" derdik; çünkü sadece ağır ve kaba işler yapar, yorgunluklarının bedelini alır, sonrasıyla ilgilenmezlerdi. Günü yaşamaktan başka dertleri, bir hedefleri yoktu.

Dionysos Zanaatçısı olabilmek için, işin önem ve değerini kavramak, neyin niçin, hangi amaçla yapıldığını da öğrenmek, anlamak, geleceğe ilişkin bir ülkü edinmek gerekirdi. İşte onlar bir meslek sahibi olur, zamanla ilerler, giderek daha çok ücret almayı hak ederlerdi.

Bu nedenle, değer bilen bir çırak, hem kendisine yol ve yöntem gösteren kalfalarına, hem hepsini yönlendiren ustasına borçlandığını duyumsardı.

İşte bu duyumsayışım, bir gün yeri geldiğinde ustama bu borcumu nasıl ödeyebileceğimi sormama neden olmuştu. Pek ilginç bir yanıt vermişti:

«Bir gün gelecek, çıraklık dönemin sona erecek, hak etmiş olduğun üzere kalfalığa geçeceksin. Ondan sonra çalışmalarını kalfa olarak yürüteceksin. İyi bir kalfa olur, görevlerini gerektiğince yerine getirirsen, kalfalarına borcunu ödemiş olursun. Sıra bana olan borcuna gelir, değil mi? Onun için de meslekte daha da ilerlemeli, bir gün ustalığa yükselmeli ve bu kez de Dionysos Zanaatçılarının bir ustası *olarak görevlerini gerektiğince yerine getirmelisin. Bunlar için zamanını boşa harcamamaya çok dikkat etmelisin. Her gününü, her bir gününün her anını yararlı bir uğraşla doldurmalısın. Çünkü bakarsın bir gün gelir, bunların hiçbirini yapmaya gücün yetmez... İşte o zaman çok geç kalmış olursun. Üstelik çok geç kalmış olduğunun da farkına varırsın ama işte onun için de çok geç!»*

Ustamın şu son dediği kulağıma küpe oldu. Başka bir şey sormadım. İşime sarıldım.

Kalfalık Başlıyor

Bir Dionysos Zanaatçısı, bu mesleğe başladıktan sonra yıllarca sürecek çıraklık döneminde, genellikle pek yorucu, kimi zaman sıkıcı hatta bezdirici, zorlu bir süreçten geçerdi. Hem tutarlı, hem direşken hem de sabırlı olması gerekirdi.

Ancak bu her zaman böyle, hep sıkıntılı değildi. Mesleğini sevebilirse, hoşnutluk duyduğu hatta zevk aldığı durumlarla da karşılaşırdı.

Çırak, bir yandan mesleği her yönden öğrenerek çalışırken, bir yandan da kendi kendisini tanımaya uğraşırdı. Bu işe benim gibi taş yontmakla başlamışsa, yaptığı çalışma buna pek elverişli sayılırdı. Zamanla, alıştıkça, çekiç ve keski tutan elleri belli bir tempoya bağlanıp otomatik işlerken düşüncelere dalardı. Yonttuğu taşın yerine kendisini koyar, zihninden bunun üzerinde neler yapılması gerektiğini geçirirdi. Bu mesleğe girmeden önce, doğuştan, ailesinden ya da çevresinden kalma, onların etkisiyle oluşmuş birtakım hırs ve tutkuları varsa, önce onların bilincine varması, sonra da onlardan sıyrılması gerektiğini fark ederdi.

Belki «Bu herkes için geçerli miydi?... Hepsinde böyle mi olurdu?» diye sorarsınız.

Orasını bilemem ama taş yontan kardeşlerimizle söyleşilerimizde, kendim için geçerli gördüğüm bu süreci genellemenin pek de yanılgılı olmadığını gördüm.

Daha önce de belirtmiştim; bu toplulukta istisnalar da çıkmaz değildi. Fakat onları bir yana bırakmak, işin doğasının böyle olduğunu kabullenmek gerekirdi. Bir ağacın belli bir dalından koparılan iki meyve birbirinin tıpatıp aynısı olmuyordu. Üzerinde ne denli özenli çalışırsanız çalışın, şayet yaratabilirseniz, o küptaşlardan herhangi biri de kesinlikle bir diğerinin tıpatıp aynısı olamazdı.

Dayanışma

Dionysos Zanaatçıları arasında hayli üstün düzeyde olduğunu söyleyebileceğim bir dayanışma vardı. Herkes birbirine her zaman, her bakımdan yardımcı ve destek olurdu. Her birinin önüne dikilen engeller, el birliğiyle kaldırılırdı. Her biri, gönlünde insanın doğası gereği var olan ama belki de toplumunun olumsuz etkisiyle izini yitirmiş olduğu erdemleri yeniden bulurdu.

Bu oluşumda iyi niyetten kaynaklanan eleştirilerin de payı büyüktü. Herkes eleştiriye alışır, onu beklerdi. Çünkü eleştiri, eksiği gidermekte, yanlışı düzeltmekte güçlü bir olanaktı. Bundan ancak aptallar ve kibrinden geçilmez olanlar yararlanmazdı. Öyle bir an gelirdi ki, epeydir hiç kimsenin eleştirmediği bir kimse, *"Acaba ne hata yaptım da eleştirilmiyorum? "* diyebilirdi.

Bir zanaatçının, yaşamını, kendini toplumdan soyutlamış olarak, tümüyle dışında, hep bir iş yerinde, sadece ötekilerle bir arada sürdürdüğünü sanmayın. Sosyal yaşamı da olurdu. Hele benim gibi bir zanaatçıdan sadece taş üzerinde çalışmasını değil, insanı anlaması da beklenirdi. Kim bilir, belki de bu beklenti kurumun ara sıra değindiğim fakat ayrıntılarını bilemediğim için anlatamadığım öğretiminden ileri geliyordu. Birtakım kurumların üyeleri kendilerini toplumdan soyutlamış olabilirse de bu bizim için söz konusu değildi.

Nitekim bir Dionysos Zanaatçısı zamanla geliştirdiği bireysel özelliğiyle, egosunu denetim altına alır, bencilliğini büyük ölçüde giderirdi.

Yaşadığı toplumun içine girer, orada başkalarının değerini de kendisi kadar görürdü. Onların yanlışlarını, yerine göre tolerans yerine göre hoşgörüyle karşılamaya alışırdı.

Eğer onlardan üstünse, onların da kendisi gibi olabilmesi için elinden geldiğince destek verirdi. Başkalarına haksızlık eden ya da acı çektirenlerle karşılaşırsa, yapabildiğince onları doğruya ve sosyal adaletin gerektirdiği yola yönlendirmeye, haklının hakkının haklıya teslim edilmesine çalışırdı. Ezilenlerin dostu olur, acı çekenlerin gözyaşlarını silerdi.

Ancak tüm bunlar, hiçbir zaman kendisini önemsemeksizin salt başka insanların ve toplumun hizmetine adamış bir kişi olması demek de değildi.

İşte bu çerçevede, çocukluk dönemi olarak da niteleyebileceğim önceki yıllarda ne kadar yanlış bir tutum takınmış olduğumun da bilincine vardım.

Bir zamanlar ağabeyim toprağı sürüyor, tohum ekiyor, suluyor, havalandırıyor, o tohumların yeşermesine, olgunlaşıp gelişmesine, yaşam için yararlı bir ürün vermesine, ardından ekilecek yeni tohumlar oluşmasına katkıda bulunuyordu.

O zamanlar bunu anlayamamıştım; yaptığı iş bana çok anlamsız, gereksiz bir uğraşı, boş bir çaba gibi geliyordu. Onun aslında hiçbir şey üretmediğini, bu işi toprağın kendiliğinden zaten yaptığını sanıyordum.

Ne büyük bir yanılgı!... Toprağın, kendisine verileni katlayarak geri vermesi için ona emanet edilen tohumların sevgi ve güven ile beslenmesi, üzerinde çalışılması, sonra sabırla, umutla beklenmesi gerekiyordu. Bu da bir emek sayılmaz mıydı işte; başka ne?... Tıpkı insanın her tatlı sözünün, her iyi işinin çevresindekilere de örnek olup onların da aynısını yapmaya çalışmaları suretiyle giderek yayılması, genişlemesi gibi bir olayın sağlanışı değil miydi?

Ancak o bireysel bir çaba sayılabilirdi. Getirdiği yarar aile çapında geçerliydi. Oysa inşaat işi öyle sınırlı değildi. Ortaya temeliyle, duvarlarıyla, kemerleriyle, çok katlıysa merdivenleriyle, çatısıyla bir bina, daha önce var olmayan bir yapıt çıkıyordu.

Burada bir insanın başını sokabileceği bir evden değil, büyük bir yapıdan söz ediyorum... Hiç kimse bunu tek başına gerçekleştiremezdi. Yaşamının tümünü salt bu işe bağlasa bile olmazdı. Çok insanın bir araya gelmesi, aralarında iş bölümü yaparak çalışmaları gerekliydi. Herkes, birbirini bütünleyen alanlarda uzmanlaşıp, en iyi bildiğini ve başardığını yapmalıydı. Her birinden daha bilgili, daha becerikli, daha yetenekli, daha güçlüsü bulunabilirdi. Hepsi bir araya getirildiğinde oluşan ortak güç sağlardı o büyük yapıtın gerçekleşmesini.

Sonra da o bina, -hangi amaçla, hangi işlevi yerine getirmek üzere yapılmış olursa olsun- tek bir aileden çok daha geniş bir kitleye hizmet ederdi. Üstelik bir tarım ürününün yararı genellikle sadece üretildiği yıl için geçerli olup, ertesi yıl yinelenmesi gerekirken; yapılan bir binayı toplum yıllarca hatta kuşaklar boyu kullanırdı. Nitekim bir de bu yüzden yapımı hayli emek harcanmasını gerektirirdi.

Diyeceğim o ki, bir Dionysos çırağının çok sıkı bir süreçten geçmesi gerekliydi ve bunu başarıyla sonlandırabilirse onu bir ödül beklerdi.

Ben de o süreçten geçtim ve ödülünü de aldım.

Günü geldiğinde, yeteneğimi, mesleğe bağlılığımı, karakterimi, işe katkılarımı ve gelişme gösterişimi göz önünde tutan kalfamın önerisi üzerine, ustam beni de kalfalığa geçirdi.

Önemli bir nokta: Bu iş öyle basitçe olup bitmiş değildi. Şimdilik sadece sonucundan söz ettim. Ayrıntıları da anlatmam gerek, biliyorum.

Anlatacağım.

Sorumluluklar

Kalfalığa geçişimden ötürü çok sevinmiş, mutlu olmuştum.

Sadece bu vesileyle, bir de çırakken aldığım ücretin artırıldığı ve artık kendime bir eş seçmeyi düşünebileceğim, bir aile kurabileceğim düzeye erdiğim için değildi bu sevinç ve mutluluk. Mesleğimde gelişip ilerlemiştim; bilgi ve deneyimlerimi artırarak bu yolda daha da gelişme ve giderek olgunlaşma gösterebileceğimi hem ustama hem kalfalarıma, onlardan daha önemlisi kendime kanıtlamıştım.

Ancak sevincim de mutluluğum da kısa sürdü.

Çünkü çırakken gıpta ile baktığım, bir gün onlar gibi olmak istediğim kalfaların aslında hiç de dışarıdan görüldüğü gibi rahat olmadıkları, o aşamaya getirildikten kısa bir süre sonra kafama dank etti.

Şimdi hem öncekinden daha çok çalışmam hem aklımı daha iyi işletmem gerekiyordu. Üstelik yüküm de artmıştı.

Kişinin kazancı artınca, sorumlulukları ve yükümlülükleri de artıyor. Şimdi bildiklerimi yeni çıraklarla paylaşıp onlara becerebildiğimce yol ve yöntem göstermem, onların da becerileri uyarınca yeteneklerini geliştirmelerine katkıda bulunmam gerekiyordu; ben çırakken kalfalar benim için her ne yapmışsa aynısını.

Çırakken kalfaların sizin için yaptıklarının değerini pek fark edemiyorsunuz. Bunu ancak siz de kalfa olup, aynısını sizden sonraki çıraklar için yapmaya girişince anlıyorsunuz. Tıpkı bir öğrencinin öğretmenini pek anlayamayışı, ancak kendisi bildiklerini başkalarına öğretmeye kalkışınca bunun aslında ne denli zor bir iş olduğunu kavrayışı gibi.

Zor ama zevkli. Hele bir de olumlu karşılık alınırsa yani öğretilenin öğrenildiği görülürse, çıraklar gelişme gösterirse, çok daha zevkli.

Bu da bir üretim işte... Pek görünmez, dışarıdan bakıldığında belli olmaz ama ürünü hepsinden daha değerli.

Çünkü o ürün İNSAN.

İşim o kadarla kalsa iyi. Bir de gerektiğinde çırakların bireysel sorunlarını çözmem ve gidermem, ustama karşı ekibimdekilerin eksik ve yanlışlarını örtmesem bile sorumluluğunu üstlenmem gerekmişti.

Yanlış anlaşılmasın; şikâyetçi değildim. Sadece o sıralardaki durumumu belirttim, o kadar.
Özetle, kalfa olmak, çırak olmaktan zordu.

Sonra ona da alıştım. İnsan yaşamda neye alışmıyor ki!...

Bir de itirafta bulunayım: Daha kalfa olur olmaz, bir gün gelip usta da olabileceğimi düşünmeye başlamıştım. Zaten emelim o değil miydi?

Hiç kuşkusuz, ustalık kalfalıktan da zor olsa gerekti. Onu da o zaman görecektim.

Ancak şimdi geriye dönüp, size o kalfalığa geçirilişim sırasında ve hemen ertesinde olup bitenleri anlatmak istiyorum. Küçük şeyler gibi görünen ama bir başka açıdan pek önemli, belki biraz da duygusal anlar. Bir de gerek ustamın gerekse kalfa kardeşlerimin sonraki yaşamımda üzerimde derin izler bırakmış olan öneri ve öğütleri.

***

Ustam Akizar'ın beni kalfalığa geçirdiği o "bir tür tören" de diyebileceğim toplantıya, bizim grubun tüm kalfalarıyla birlikte başka gruplardan da bu vesileyle gelmiş olduklarını anladığım kimi usta ve kalfalar katılmıştı.

Çoğunu önceden tanıyordum; ya bizim onların çalıştığı yerlere gidip gelişlerimizden ya da onların bize uğrayışlarından. Ancak aralarında daha önce hiç görmemiş, tanışmamış olduklarım da vardı; bilmediğim yerlerden, uzaklardan gelmişlerdi.

Önceleri, *"Bir çırağın kalfalığa geçirilişinde bu kadar çok insanın bulunmasına, bu şatafata ne gerek var? İşlerine baksalar daha iyi değil mi? Çok mu önemli?"* diye düşünmüştüm.

Evet, çok önemliymiş meğer!... Sonrasında anladım bunu.

Bu "bir tür tören"de önce Ustam oradakilere, -bilmeyenlere- gelmişimi geçmişimi, becerilerimi, karakterimi, çıraklığım boyunca ne gibi çalışmalar yapmış olduğumu, nasıl bir gelişme gösterdiğimi anlatmıştı. Bu kadarla kalmamış, sadece elime aldığım taşı değil, kendimi de nasıl yontup daha bilgili ve daha erdemli bir insan olma yolunu tuttuğumu belirtmişti.

Hem geçmişim bakımından övgü dolu hem geleceğim için yüreklendirici sözlerdi bunlar. Gerçi koltuklarım kabarmıştı ama herkesin önünde böyle övgüye boğulunca biraz utanmış, yüzümün kızardığını duyumsamıştım.

Sonra Ustam bizim grubun kalfalarına söz vermiş, onlar da kendilerine göre benimle ilgili eklemeler yapmış, benimle daha sık bir araya geldiklerinden yer yer ayrıntılara da girmişlerdi.

İçlerinden biri konuyu nükteye çekip, birlikte başımızdan geçmiş olan ilginç bir olaydan söz etmişti; biraz da komik... Bunun üzerine herkes gülüşmüştü; ben dahil.

Öyle ya, hep ve her zaman ciddi işlerle uğraşacak değildik elbette!... İnsan arada sırada gülmeli, böylece güncel kaygılarından iyice sıyrılmalı, neşelenip ferahlamalıydı.

Bütün bunlardan sonra Ustam, artık beni kalfalığa geçirmek istediğini, vaktinin geldiğini söylemiş, orada bulunanlardan herhangi bir itirazı olan varsa belirtmesini istemişti.

İşte o zaman birden anlamıştım diğer kimi Dionysos Zanaatçılarının da o gün niçin orada bulunduğunu. Geleneklerimiz uyarınca, onlar da gerekçesini belirterek kalfalığa geçişime itiraz edebilirlerdi. Çünkü bir Dionysos Zanaatçısı çıraklıktan kalfalığa geçince, artık önceki ustasının yanında kalmayabilir, bir başka usta ile çalışmayı yeğleyebilirdi.

Hiç kimseden ses çıkmamıştı.

Bunun üzerine Ustam, bir kez daha, ardından son olarak bir kez daha sormuştu herhangi bir itirazı olan var mı diye.

Yine ses çıkaran olmamıştı.

İşte o zaman, Ustamın işareti üzerine bizim kalfalar gelip yan yana karşıma dizilmişti. Ustam da yanı başımda bir elini omzuma koyarak artık benim kalfa olduğumu ilân etmişti. Daha önce dediğim gibi, herkesin bundan böyle beni öyle tanıması gerektiğini de eklemişti.

Aslında bu aşamaya kadar önemli bir şey yok; ne olduysa ondan sonra oldu.

Gereçlerimiz

Kalfalarımızdan biri bana doğru yaklaştı. Elinde küçük ve yeni, belli ki hiç kullanılmamış bir cetvel vardı; hani o taş yonttuğumuz zaman ölçü alınan cetvellerden ama küçük, simgesel.

Onu bana uzattı. *«Al Yoapert kardeşim, bu cetvel senin. Çırakların yonttuğu taşların ölçülerini alırken ya da onlara ölçü verirken kullanırsın.»* dedi gülümseyerek, *«Ancak çok daha önemli ölçü, bireysel yaşamındaki kendi ölçündür. Her zaman ölçülü ol; aşırılığa kaçma. Görevlerini iyi ve doğru olan yoldan hiçbir zaman şaşmaksızın yerine getir. Zararlı ya da hiçbir yararı olmayacak eylemlere kapılma. Bireysel gelişimin doğrultusunda ilerlemekten de geri kalma.»*

O sözünü bitirip çekilince, kalfalarımızdan bir diğeri yaklaştı bana. Onun da elinde yepyeni olduğu besbelli, pırıl pırıl bir pergel görünüyordu; ölçü almak ve aktarmakta kullanılan pergeller gibi... Bana armağan etti onu. *«Cetvelden alacağın ölçüyü taşımakta bunu kullanırsın. Zaten nasıl yapıldığını gayet iyi biliyorsun.»* dedi o da gülümseyerek, *«Pergelin sana her zaman dürüstlüğü ve hakseverliği kendine önder alman gerektiğini anımsatsın. Bireysel dilek ve tutkularını sınırlı tut ki, başkalarının dilek ve tutkularına da yer kalsın.»*

O ikisinden sonra artık neler olacağını kestirebiliyordum. Şimdi diğer kalfalarımızın da her biri sırayla yanıma gelecek, bana bir küçük âlet armağan ederek değerli uyarılarda bulunacaktı.

Düşündüğüm gibi oldu.

Bir sonraki kalfamız yanıma elinde bir gönye ile yaklaştı. *«Yoapert, çok iyi biliyorsun, yıllarca yaptın, yonttuğumuz her taşın her bir yüzeyi diğerine dik olmalıdır. Bunu da gönye kullanarak sağlarız.»* dedi.

Tam sözüne devam edecekti ki, önceden tanımadığım konuklardan biri, hiç beklenmedik bir şekilde olsa gerek, oturduğu yerden seslendi: *«Yok! Her zaman, her taş için geçerli değil. Sütun ve kemer taşlarında durum farklıdır. O iş öyle sadece cetvel, pergel ve gönye ile yapılamaz. Onlar da gerekir ama yetmez.»* diye seslendi.

Bizimki biraz şaşırdı; Ustamız Akizar'a şöyle bir baktı. O ise boynunu büktü, *"yanıt vermek gerekiyorsa ver"* gibisinden.

Bunun üzerine sakin bir şekilde konuğumuza döndü. *«Çok haklısın Perdenne Usta. İşimiz elbette duvar yapmak amacıyla taş yontmakla bitmez. Yaptığımız hemen her binanın sütun ve kemerleri de vardır; çatının kapatılış tarzına göre yer yer kubbeleri de olabilir. Çıraklarımız gerektiğinde o işi yapmak üzere de eğitim görüyor. Nitekim Yoapert de o aşamalardan geçmiştir. Ancak onun gelecek için dileği duvarcı olmaktır. Ona sözümüzün böyle oluşu da bu nedenledir. Umarım senin de yeni kalfamıza ayrıca diyeceklerin olur. Onlardan da yararlanır.»*

Böylece adının Perdenne olduğunu öğrendiğim konuk usta sesini çıkarmayıp başını önüne eğmekle yetinince; yine bana yöneldi: *«Yaşamın boyunca hep doğru ve dürüst ol. Ancak unutma ki bireysel gelişim ve ilerlemen bakımından bunlar yeterli değildir. Bilime ve sanata de önem ve değer vermelisin. Bir yandan bilimsel yöntemden şaşmazken, diğer yandan da estetik duyguların yarattığı güzelliklerin ruhunu doyurmasına mutlaka fırsat vermelisin.»* dedi.

Aslında belki daha birçok şey söyleyecekti ama şu araya girmiş beklenmedik söz nedeniyle biraz keyfinin kaçmış olduğunu duyumsadım. Ara sıra böyle şeyler olurdu. Bu da herkesin kendi işini daha önemli ve öncelikli tutuşundan ileri gelirdi. Sonunda çözümlenirdi nasıl olsa.

Sıra bir sonraki kalfamıza gelmişti. Bana doğru yaklaşırken elinde bir demir parçası taşıdığını gördüm. Onu bana uzattı; *«Yoapert, önceki çalışmalarımızda sen bunu hiç görmedin; bu âleti pek ender kullandığımız için ihtiyacımız olmamıştı.»* dedi. Bir ucu özellikle dövülüp inceltilmiş bu yassı demire "levye" ya da "manivela" dendiğini, iyi oturmamış ya da kaymış taşları yerine yerleştirmek için kullanıldığını, gerektiğinde çok yararlı bir âlet olduğunu biliyordum ama hiç kullanmamıştım.

Bana *«Bilimsellikten ve akıl verilerini değerlendirerek kullanmaktan hiçbir zaman geri kalmamalısın.»* dedi, *«Ancak bilim ve akıl, kendi başlarına pek bir işe yaramaz. Güç kullanarak onları eyleme geçirmek, gerçek yaşama yansıtmak da gereklidir.»*

Ustamız Akizar onun sözünü kesti. *«Çokdoğru söylüyorsun ama unuttuğun bir şey var.» dedi, «Kaba güç iyi ve güzel olan hiçbir şeyi tanımaz. İnsanın içindeki güzellikleri, yaşamın arınmış sevincini yok eder. Bu kadarla da kalmaz, kötü tutkuları alevlendirir. Başkalarına kötülük etme, onlara acı verme, bundan zevk alma istek ve eğilimlerini doğurur.»*

Ustamızın bu sözü üzerine kalfa kardeşimiz ona yanıt vermeye zorunlu gibi gördü kendisini. Şunu ekledi: *«Akizar Usta, dediklerin elbette çok doğrudur. Sen bize bunları öğrettin. Ancak bir başka şey daha öğrettin. İznin olursa onu da söyleyeyim.»*

Ustamız başıyla onay verince, sözünü şöyle sürdürdü: *«Şayet o güç bilgelikle yönetilirse, gerçeği ve adaleti yüceltir. Üstelik suçsuzları ve kimsesizleri koruyan çok değerli bir öğe olur. Yeter ki o gücü elinde tutanlar, insanları adaletle, akıllarını kullanarak, bilgi ve erdemleriyle yönetmeyi bilsin.»*

Ellerimde cetvel, pergel gönye ve levye (manivela), aynı anda hepsini birden taşıma zorluğu bir yana, mutlu bir tavırla Ustama şöyle bir göz attım.

Keyiflenmiş gibiydi. Kalfalarıyla gurur duyuyordu, belli. Artık ben de kalfa olduğuma göre benimle de gurur duymalıydı.

Ona bu duyguyu yaşatmak boynumun borcuydu. Sadece bina işinde değil, bizim üzerimizde de çalışıyor, bu saygın zanaatın kuşaktan kuşağa aktarılarak sürdürülmesi, böylece insanlığa sürekli hizmet sağlanması yolunda çaba harcıyordu.

Ötekileri bilemem ama ben, kendi adıma şanslıydım. Diğer ustalar da böyle, Akizar gibi niteliklerle donanmış mıydı acaba?...

Şimdi ben artık kalfa olduğuma göre, istersem bir başka ustanın yanına gidebilirdim. Bunun belki mesleki bakımından birtakım başka getirileri de olurdu ama götürdükleri de olabilirdi. O riski alamazdım. İşte o anda Ustamın yanından ayrılmamaya karar vermiştim.

Bir an için törenden kopmuş, düşüncelere dalmış, bir diğer kalfamızın bana doğru yaklaştığını fark etmemiştim. Adımı söyleyince kendime geldim.

«Yoapert, sen duvar örme kalfası olacaksın, öyle demiştin değil mi?» diyerek başladı. İster istemez gülümsedim. Şöyle devam etti: *«Biliyorsun ki ördüğümüz bir duvarın her sırasında, özellikle farklı bir biçimde gerekli olmadıkça yan yana dizilen tüm taşlar aynı düzeyde olmalıdır. İşte bunu sınamak için sana bir düzeç armağan ediyorum. Güle güle kullan.»*

Of!... Y aradığı iş aslında basit olmasına karşın ne kadar da iri bir âletti bu. Alt kenarı dümdüzdü; orada bir girinti vardı. Tepe noktasına bağlanmış bir sicim, ucunda küçük bir kurşun top taşıyordu. Âlet tam yatay olan bir düzlem üzerine yerleştirildiğinde, o top girintinin içine oturuyordu; şayet sağa sola kayarsa, orasının tam yatay düzlemde olmadığı anlaşılıyordu.

İşte bu, küçük de olsa ağır sayılırdı. Diğerleriyle birlikte taşıyamazdım. İyice incelemek, denemek istiyordum ama şimdi sırası değildi. Yere bıraktım.

Onu bana veren kalfanın da diyecekleri vardı: *«Sadece kendini, yakınlarını ve dostlarını değil, içinde yaşadığın toplumu da bilmeli ve anlamalısın. Görünüşlerinde birbirlerinden farklı olan insanları toplumsal yarar ve değer bakımından birbirlerine eşit görmeli, hepsinin aynı fırsatlardan yararlanabilmesini gözetmeli, hepsinin aynı değerleri hak ettiklerini benimsemelisin.»*

Öylesi uygun ve güzel olurdu hiç kuşkusuz... Ben de öyle olsun isterdim.

Fakat bir de gerçek vardı, kaçınılmaz olan:

Toplumsal yapılanma nedeniyle, insanlar arasında tam ve mutlak bir eşitlik hiçbir zaman gerçekleşemeyecek. Kimisi çalışan, kimisi çalıştıran olacak. Kimisi maddi varlığını artırarak zenginliğini daha da ilerletirken, kimisi yoksulluğun zincirlerini bir türlü kıramadan kalacak. Yoksullar zenginlerin, çalışanlar çalıştıranların altında yıkılacak, ezilecek. Bu toplumsal olgu hiçbir zaman hiçbir yönetim biçiminde değişmeyecek.

Ben böyle düşünürken, beriki aklımdan geçenleri sezmişti sanki. *«Zenginlik insana belki üstünlük sağlar ama onu mutlu edemez.»* dedi, *«Ancak insanlara karşı duyulan sevgi bencilliği giderirse, zenginlik salt kendini düşünmeyen kişiye mutluluk verebilir. Şayet bunun oluşturduğu iyilik toplumun yararına kullanılacak olursa, ayırımsız olarak tüm insanların mutluluğunu sağlamanın yolu açılır.»*

Durdu. Ustamız Akizar'a bakıyordu. Sanki onun da bir şey söylemesini bekler gibiydi. Ustamız, *«Evet, biliyorum. Bana hep aynı şeyi söyletirsiniz.»* dedi.

«Gerekmez mi ustam?» «Evet, gerekir. Ne ben söylemekten bıktım ne de siz aynı şeyi tekrar tekrar dinlemekten sıkıldınız.»

Konuklarımızdan biri, *«Bu tekrar tekrar söylediğin söz nedir Akizar Usta? İzninle biz de duyalım; biz de öğrenip yararlanalım.»* deyince, Ustamız şunları söyledi: *«Bakın, bugün her birimizin sahip olduğu birçok şey var. Şimdi sadece maddi varlıktan söz ediyorum. Her birimize tek tek bakarsak, başkalarının da kendilerinin olan birçok şeyi var. İşte bu birçok şey, gerek bizim gerek o başkalarının olmadan bizden öncekilerindi. O bizden öncekiler artık bu dünyada yok. Giderken, o sahip oldukları şeyleri götüremediler. Şimdi bu bizim sahip olduğumuz birçok şey de hep bize kalmayacak. Çünkü zamanı gelince biz de gideceğiz ve bu birçok şey bizden sonra başkalarının olacak.»*

Bugün burada, bir Dionysos Zanaatçısı olarak çıraklıktan kalfalığa geçerken neler duyuyor, neler öğreniyordum böyle!

Bu toplulukta çıraklığım boyunca daha önce de birçok şey dinlemiş, birçok şey öğrenmiştim ama şimdi duyduklarım öncekilerden hayli farklıydı.

Demek kalfalığa geçmek, kalfa sanıyla donanmak böyle bir şeydi; sadece iyi taş yontmak, iyi duvar işlemek değil, o işlerden çok daha öte bir şey.

Ben duvar işleme kalfası olacağıma göre, bir duvarın temel niteliklerini gözümün önüne getirince, madem buradaki her kalfa bana bir armağan veriyordu, bir sonrakini kestirmek pek zor olmamıştı: Bir şakul.

Sert ağaçtan yapılmış bu âletin iki düşey yüzü dümdüzdü. Tepe noktasında ortaya bağlanmış sicimin ucundaki kurşun ağırlık, âlet tam dikey tutularak bir yere yaslandığında, şayet orası tam düşey düzlemdeyse aşağıdaki girintiye oturuyordu. Oturmazsa, duvarın düşeyinde bir eğik ya da eğrilik var demekti.

Bana günün armağanı olarak şakul getirmiş olan kalfamız, *«Ördüğün duvar yükseldikçe, yatay düzlemde olduğu gibi düşey düzlemde de uygunluğunu bunu kullanarak sağlayacaksın.»* dedi. Bir an durdu; sonra şöyle devam etti: *«Dilerim ki, sen de başını hep düzgün işlenmiş bir duvar gibi dik tutarsın. Ancak sakın kibirli olma. Fakat onurunu da hep koru. Üzerinde kurulabilecek güçlerin ve baskıların altında ezilmemeyi bil. Bireysel yarar ve çıkarlar uğruna doğruluktan ve adaletten ayrılmayacağını biliyorum; hepimiz biliyoruz. Ancak o kadarla yetinme; toplumda başkalarını da aynı yola yönelt. Eğer toplumun ilerlemesine bir katkıda bulunacaksa, yönetim aşamalarına yönel ve basamakları tırman. Ancak böylece yükseldiğin zaman edineceğin güç ve olanakları iyilik yolunda ve toplumun genel yararına kullanamayacaksan, o zaman daha yukarıya çıkma. Kendine güvenemiyorsan, yüksek düzeyde ve önemli bir görev üstlenmekten kaçın.»*

Ustamın daha önce dedikleri gibi, bunlar da kulağıma küpe olmalıydı.

Son kalfa da yerine döndükten sonra Ustam yine yanıma geldi.

Bir elini arkasına gizlemişti.

Elini çıkardığında ne gizlediğini gördüm. Bir duvarcı malası. Fakat bu kez diğerleri gibi küçük değil, tam bıy. Harika!

Gülümseyerek uzattı. Öyle ya, tüm kalfalarımız bana değerli birer armağan vermişti; hem somut bir nesne hem öneri ve öğütler. Ustam onlardan aşağı kalacak değildi elbette. *«Yoapert, çok iyi biliyorsun ki yontarak işlediğimiz taşlar, onların üzerinde ne kadar özenle uğraşmış olursak olalım, ne tam ve kusursuz bir biçime getirilmiş olabilir ne de birbirlerine noksansız bir uyumla bağlanabilir. Bundan ötürü yontup biçimlendirmiş, bir duvara yerleştirmekte olduğumuz taşların arasına çoğu kez harç serdiğimizi de biliyorsun; bunu yaparken mala kullandığımızı da. Dolayısıyla sen de bunu al, senin olsun ve bundan böyle kendi işinde kullan. Ancak dikkat et. Bu hayli narin bir gereçtir; ona bir zarar gelmemesi için korumasını da bilmelisin.»* dedi.

Sözü bitmemişti. Şöyle devam etti: *«Duvar işleyen Dionysos Zanaatçısının işi, bu gereçle yetkinleşir.»* diyerek başladı, *«Nasıl bir duvar taşların birbirleriyle uyumlu bir biçimde birleştirilmeleriyle oluşuyorsa, toplumda da düzen ve ahenk, onu oluşturan tüm bireylerin üstlerine düşeni gönüllüce ve noksansız yapmalarıyla sağlanır.»*

Bir an için durdu. Dediklerini anlamış mıyım gibisinden yüzüme baktı. Anlıyordum.

«Herkesin bir işi, yerine getireceği bir görevi olmalıdır. Hiç kimse boş ve işsiz kalmamalıdır. Boş durmak, hiçbir şey yapmamak, başkalarının sırtından geçinmek, önce kötülük sonra kıskançlık ve düşmanlıkların doğmasına neden olur. Her insan her zaman çalışmalı, çalışmayı sevmelidir. Sen Yoapert, aramıza katıldığın günden beri hep çalıştın. Yılmazlığın, becerikliliğin ve ürettiklerin ile başkalarına örnek oldun. Dilerim bu yaşamın boyunca böyle sürer. Dilerim ki her işinle yapıcı, hem aklınla üretici hem alçak gönüllülüğünle uyuşmacı, başkalarına göstereceğin toleransla da birleştirici olursun.»

Yine bir an durdu, Son sözü şöyle oldu: *«Kişiningerçekten "insan" olabilmesi için tüm erdemler gereklidir. Ancak onların en üstünü, toplumda barış ve mutluluğu sağlayan öğe, toleranstır.»*

Kalfalarımıza bir göz attım.

Ustamız Akizar, bizim grupta yanında hep tam altı kalfa çalıştırırdı; ne bir eksik ne bir fazla. Ancak şimdi yedi kalfa olmuştuk; şimdilik.

Benden önceki kıdemli çıraklardan biri kalfalığa geçirildiğinde, hep önceki kalfalardan biri aramızdan ayrılır, bildiğimce ya ustalığa yükseltilir ya da bir başka gruba geçerdi.

Peki şimdi hangisi olacaktı acaba?

Hangisinin olacağı önceden belliymiş. Kalfa kardeşlerimizden en kıdemlisi ertesi gün bize veda ederek aramızdan ayrıldı. Yakında ustalığa yükseltilecek, başka gruplardan katılacak olan genç kalfalarla birlikte kendi çalışma grubunu kuracaktı. Biz kalfalara, ona başarı dilemek düşerdi. Onun ustalığa yükseltilme töreninde biz elbette bulunamayacaktık. Kim bilir ustalar ona ne değerli âletler, ondan da önemlisi ne değerli sözler armağan edecekti.

Kıskançlık mı bu?

Hayır. Bir gerçeğin dile getirilişi. Her şeyin bir zamanı, bir sırası var.

Benim de sıram gelecekti, kalfalığın gereklerini yerine getirirsem.

Ustalığa Yükseliş

Önceki yıllarda İsrailoğullarının Kralı Davut, devletine başkent edindiği Kudüs'te büyük bir tapınak yaptırmayı düşünmüş; Fenike halkının bilmediği, kendi tanrılarının adına.

Fenike'de benim kentim Sidon'un komşusu Sur'un kralı Hiram da ona malzeme göndermiş.

Gelgelelim o iş yürümemiş. Çünkü Kral Davut oralarda tutunabilmek için Filistinliler ile boğuşup duruyormuş. Bu nedenle, *"vaat edilmiş topraklar"* diyerek andıkları bölge, -özellikle güneyi- hep bir kaynaşma içindeymiş.

Dolayısıyla Kudüs'teki tapınağın yapımı için hazırlık yapılmış ama başlanmasına bir türlü sıra gelememiş.

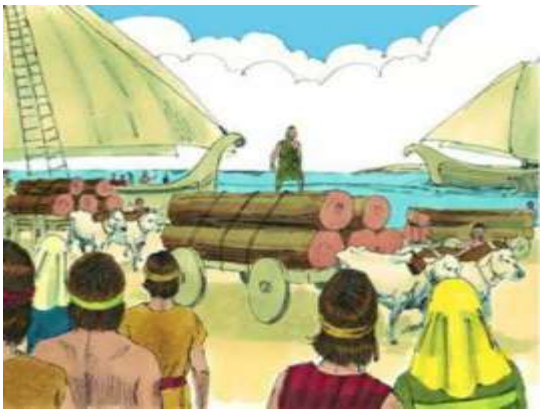
Kral Davut savaştan galibiyetle çıkıp, ardından ortalık durulup barış sağlandığında ise, artık çok geç olmuş çünkü Davut'un ömrü yetmemiş; mabedin yapımı oğluna kalmış.

Davut'un oğlu Süleyman bu konuyu babasından biraz farklı ele almış. İsrailoğulları Mısır'dan göçüp geldiğinden beri Musa'nın getirmiş olduğu yeni din çerçevesinde tam olarak birleşememiş, uyuşamamışlar. Aralarındaki uyuşmazlık ikide bir gündeme geliyor, sorunlar doğuyormuş. Kral Süleyman, tüm bunlara bir son vermek amacıyla, yaptıracağı mabedin her din ve her inanç için geçerli olacağını, herkes tarafından ortaklaşa kullanılacağını söylüyormuş.

Benim buna pek aklım yatmamıştı ama neyse; öyle diyormuş işte. Belki de bir söylentiydi bu. Kim bilir, belki de bir yanlış anlama vardı bu işin içinde.

İnşaata başlamak üzere Süleyman da Sur Kralı'ndan yardım istemiş. İkisi bir araya gelmiş, anlaşmaya varmışlar.

Bunun üzerine Sur Kralı Hiram, önemli miktarda sedir ağacı kerestesi hazırlatıp Kudüs'e göndermiş. Çünkü bilir misiniz, bizim ülkenin iç yöreleri ormanlarla kaplı; oralarda ise tek tük akasya ağacını bile zor görürsünüz.

Niçin ve nasıl anlaşmaya varmış olduklarını bilmiyorum. Dendiği uyarınca o mabet her din ve her inanca açık olacağına göre; elbette bu kural, Baal inancı için de geçerli olacakmış. Sur Kralı Hiram da oldukça koyu bir Baal inançlısı olduğu için razı gelmiş bu anlaşmaya.

Bana sorarsanız, bu işin aslı mutlaka başka türlüydü; perde arkasında birtakım hesaplar olması gerekirdi; ülkeler arası politika ya da ticaret ya da her ikisi birden.

Ancak bu arada İsrailoğullarının kendi aralarındaki sorunu da gidermeleri gerekiyordu.

[Bu arada bir bilgi notu: Tapınak ya da mabet. İkisi de aynı şey. Ancak Kral Süleyman'ın yaptırmış olduğundan hep "Süleyman Mabedi" denir. Onun için bu çalışmada Mabet denilince Süleyman Mabedi anlaşılmalı.]

Peki, İsrailoğullarının bu kendi aralarındaki sorun neydi?... Ona biraz bakalım.

Ta "peygamber" dedikleri Musa'nın zamanında, o "vaat edilmiş topraklar", rahip ailesi olarak belirlenen Leviler dışında, 11 kavim arasında paylaştırılmış. Her birine verilen toprakların sınırları da belirlenmiş.

Kudüs ile çevresi Benjaminler'in malı olarak saptanmış.

Ancak onlarda Fenike'deki gibi kent kralları yok; zaten yerleşik düzene geçmeden önce halk göçebe; hepsinin birden tek bir kralı var. Krallık hanedan içinde korunuyor.

Ancak Davut kral olunca, bu paylaşıma kulak asmamış ya da öylesini daha uygun gördüğü için Kudüs'ü kendisine başkent etmiş. Üstelik oraya bir de iç kale yaptırıp kurulmuş.

Benjaminler buna pek bozulmuş. Bundan ötürü Yahudalar ile aralarında bir çekişme bile baş göstermiş ama hoşgörülü davranmış, ses çıkarmamışlar. Kim bilir, belki de Kral Davut onlara birtakım ödünler vermişti.

Bir başka ağızdan duymuş olduğuma bakarsınız; aslında bu iş öyle ikili basit bir sürtüşme değil... Benjaminler ile diğer kavimler arasında zaten öteden beri süregelen bir anlaşmazlık varmış. Gerekçesi de gene din sorunuymuş.

Bunu bana anlatan şöyle demişti: *«Sanma ki tüm Israilloğulları Musa'nın onlara getirmiş olduğu tek tanrıcı yeni dini benimsemiş, o dinin tanrısına inanmıştı. Yok öyle şey!... Birçoğu, daha başından beri Musa'ya karşı çıkmıştı. Bundan ötürü hayli patırtı kopmuştu. Sonra diğer on kavim dize geldi ya da ikna edildiler. Belki de sindiler. Çünkü ne de olsa Yahuda kral ailesiydi. Kala kala bir tek Benjaminler açıkça Baal inancına tutunmakta diretti.»*

Böyle anlatılınca, Sur Kralı Hiram'ın daha önce Kral Davut'a niçin yardım ettiği anlamsız kalıyordu. Bu durumda konu, genel olarak Baal değil, özelde Benjaminlerin inancı oluyordu. Ancak elbette biz, hem sadece "biz" değil, Sur'daki Dionysos Zanaatçıları da bu işin içinde değildi. O tarihlerde mabedin inşaatı için onları çağıran olmamıştı anlaşılan. Kim bilir, belki sırası gelmediğinden. Belki bir zamanlar Mısır'dan getirilmiş bilgilere güvenildiğinden.

Olaya bakın: Kral Davut Kudüs'te büyük bir mabet inşa ettirmeye girişiyor. Mabet bu, bir başka binaya, kale ya da kent surlarına falan benzemez. Kim yapacak bunu? Kendileri mi?

Olanaksız. Onlar inşaat işini bilmezdi ki.

Dediğimce, belki daha Mısır'dan çıkmadan önce bilenleri vardı; nitekim az buz değildi Mısır'daki inşaat tekniği. Ben o tarihlerde oralara hiç gitmemiştim; bilgilerim kulaktan dolmaydı; gidip görmüş olanlar anlata anlata bitiremiyordu. Çok yıllar sonra gittim ve kendi gözlerimle gördüm. Dudağım uçukladı.

Bana sorarsanız, Mısırlı inşaatçılar gerek işleme sanatları gerek teknikleri bakımından bir zamanlar biz Dionysos Zanaatçılarından kat kat ileriymiş. Ancak, Mısır'daki çoğu binalar dış görünüşünde kaba sabaydı. Duvarlardaki freskler, rengarenk resimler, dikilitaşlar, sütun başları gibi birçok yapısal öğe şahaneydi ama bence bizim taş oymalarımız, madeni döküm ve dövmelerimiz, ahşap işçiliğimiz daha güzeldi.

Fakat Kral Süleyman galiba mabetten çok saltanatını düşünmüştü. Mabetten önce, bir diğer Dionysos Zanaatçısı grubuna kendi kullanımı için kocaman bir saray yaptırmıştı. Sur Kralı Hiram ile yaptığı anlaşmanın kapsamında bu da var mıydı; orasını bilemem.

Bunların çoğunu sonradan edinmiş olduğum bilgilere dayanarak anlattım. Şimdi yaşam öyküme dönmek istiyorum.

Kudüs'e Gidiyoruz

Bir gün Sidon'da, Akizar Usta'nın yanında birlikte ama farklı branşlarda çalıştığımız, benden kıdemli bir kalfa olan Selek, bana şöyle bir haber verdi: Kudüs'te Kral Davut'un ölümünden sonra onun yerine geçmiş olan oğlu Süleyman büyük bir mabet yaptırmaya girişmiş. Bu mabet çok geniş bir alan üzerine yerleşecek, birçok binadan oluşacakmış. İnşaatı öteden beri yapılandan farklı, hayli ilginç bir yöntemle yürütülecekmiş. Bizim gibi genç ve becerikli kalfalara ihtiyaç varmış. İyi de ücret verilecekmiş.

Selek, çalışmak üzere oraya gidecekmiş. Benim de gelmemi önerdi.

Şöyle bir duraksadım. Garipsedim desem daha doğru.

Tamam, anlattıkları çok iyi ve güzeldi de böyle durup dururken birdenbire gidilmezdi ki. Hem Fenike'nin suyu mu çıkmıştı? Burada yapılacak iş mi kalmamıştı?

Onu nazikçe atlatmayı denedim. *«Olmaz. Bence biz böyle bir işe kendi başımıza karar veremeyiz. Her ne kadar kalfa olarak istediğimiz ustanın yanında çalışabilirsek de önce Ustamız Akizar'ın onayını istemeliyiz. İzin vermezse olmaz.»* dedim.

Mesleğimizin kurallarından biri de böyleydi. Ustamızın izni olmazsa, şuradan öteye adım atamazdık. Bu size özgürlüğün kısıtlanışı gibi gelebilirse de öyle değildi. Bir örgütsel düzen ve disiplin kuralıydı sadece. Elbette bu kuraldan rahatsız olmamak, hiç de özgürlüğe aykırı saymamak bakımından, bu kurumu benimsemiş, sahiplenmiş, düzen içinde ahenkle çalışmayı içine sindirmiş olmak, bireysel tasalardan önce kurumun genel yararını düşünmek gerekirdi. Nitekim biz de o tarzda eğitim görerek yetiştirilmiştik.

Fakat Selek benim itirazım üzerine öyle bir şey söyledi ki, *«Yokyahu!»* deyiverdim.

Meğer Ustamız Akizar da tası tarağı toplayıp gitmeyi düşünüyormuş. Üstelik başta Sur kenti olmak üzere Fenike'den Kudüs'e gidecek daha birçok inşaat ustası, marangoz, dövmeci, işlemeci kalfa ve çırak varmış. Ustamız, *«Ancak gitmek zorunlu değil; gelmek istemeyenler burada diğer ustaların yanında kalabilir.»* demiş.

Hayret bir şey!... Benim niçin haberim yoktu tüm bunlardan?

Elbette olmazdı. Son *zamanlarda* kendimi bir tek işime, görevlerime kaptırmıştım. Başka bir şey düşünemez olmuştum. Oysa insan biraz çevresiyle, toplumsal olaylarla, neler olup bittiğiyle de ilgilenir, öyle değil mi?

Ben böyle yüksek sesle söylenip kendi kendimi azarlayınca, Selek yüreğime su serpti: *«Yok, durum öyle dediğin gibi değil, kendine haksızlık etme.»* dedi, *«Sen geçtiğimiz aylarda eğitim için Edessa'ya gönderilmiştin ya... Bu gelişme o sıralarda oldu. Bu haber herhalde oralara ulaşamamış.»* [Edessa = Urfa]

Nitekim Ustamız Akizar ile buluştuğumuzda, ilk sözü *«Hah! Yoapert, iyi ki geldin. Ben de seni soruyordum. Sana güzel bir haberim var. Çok sevineceksin.»* oldu. Sonra durumu anlattı. Oraya gidersek, daha çok gelir elde etmenin yanı sıra, bu deneyimin her birimizin meslek geleceği bakımından da çok yararlı olabileceğini ekledi.

Fenike'den Kudüs'e kalfa ve çıraklarıyla birlikte birçok inşaat ustası gidecekmiş. Hepsini Sur Kralı Hiram'ın mimar ustalarından Hiram Abif topluyormuş. Zaten onu da Süleyman'a gönderen Sur Kralıymış. Anlaşılan o ki, bu iş ülkeler arasında en üst düzeyde plânlanmış.

Sur Kralı Hiram, Kudüs'teki o tapınağın yapımı için adaşı Mimar Hiram Usta'yı göndermenin yanı sıra, elinden gelen her türlü maddi yardımı da esirgemeyecekmiş.

Vay!... Sur Kralı'nın şu yaptığı işe bakın. Neden acaba?... İsrailoğullarının önceki kralı Davut'un ona vermiş olduğu sözü oğlu Süleyman'ın da tutmayı garantilediği için mi? Yoksa bu mabedin her dine ve inanca açık olacağı söylendiğinden mi?

Hep öyle diyorlarsa da ben o konuda kuşkuluydum. Konu sadece din ve inanç olsa, söz konusu edilen, ancak İsrailoğullarının on bir kavminin isteyerek ya da boyun eğmeleriyle benimsediği o tek tanrılı Musevî inancı ile Benjaminlerin onlara kafa tutarak karşı çıktığı çok tanrılı Baal inancıydı. Dolayısıyla amaç, öyle dendiği gibi evrensel, tüm dinleri ve inançları kapsar boyutta falan değildi. Bir bakıma sadece Yahuda ve Benjamin kabileleri arasındaki çekişmeyi gidermek, tüm Kudüs ve çevresi halkının barış içinde yaşamasını sağlamaktı, o kadar. Kudüs'ün aslında kimin malı olduğu ayrı bir sorundu. Zaten kısaca Kudüs dediğimiz kentin asıl adı "Yeruşalim" de İbranî dilinde o anlama gelmiyor muydu?... Barış kenti.

Fakat dedim ya ben bu konuda kuşkuluydum diye. Bana sorarsanız, -elbette kimse bana sormazdı- Sur Kralının daha başlangıçtan yani Kral Davut zamanında bu girişime destek vermesinin mutlaka başka bir gerekçesi vardı. Her ne kadar Fenike'de öteki krallarla iyi geçinse de aslında bencilin, kendini beğenmişin, çıkarcının, içten pazarlıklının teki olduğu söylenirdi.

Sakın bundan ötürü komşu kentin kralını bir ön yargıyla kötülemekte olduğumu sanmayın. Hem sadece o mu?... Kralların çoğu böyle; aralarında tek tük vardır kendinden önce halkını düşünen. Sur Kralı Hiram'a gelince; sonraki olaylarda bunun böyle olduğu açıkça ortaya çıktı. Sırası geldiğinde anlatacağım, göreceksiniz; sanırım siz de bana hak vereceksiniz.

Peki, o halde neydi Sur Kralının derdi?

Çok basit. Kral Davut'a bir dünya malzeme göndermişti. Sanmayın ki bunları bağış olarak vermişti. O dinsel inanç konusu, asıl gerekçe değildi. Bir ticari anlaşmaydı bu. Karşılığında bir şey alacaktı kuşkusuz. Kudüs'te Fenike'den çok daha bol bulunan buğday mı olur, çok daha fazla üretilen zeytinyağı mı, başka bir şey mi, orasını bilemem. Ancak bu işin içinde mutlaka bir alış veriş anlaşması vardı.

Sur Kralı malı vermiş, karşılığında henüz alacağını alamamıştı. Gönderdiği malzeme de savaş döneminde heba olup gitmişti. Eski hesapların peşinde koşması zordu. Şimdi Süleyman'a da yardım edip destek sağlayacaktı ki, desteğini karşılıksız vermiş, zarara uğramış olmasın.

Ticarette zararı göze almak vardır ama bunu bir krala anlatamazsınız. Hem çok iyi biliyorum ki Kral Hiram o kadarla kalmayacak, ötesini de isteyecekti. Ancak bir verip beş almaya niyetli olduğunu sanmam. Öyle bir şey yapmazdı, yapamazdı; dürüst alış veriş belki ama sonunda mutlaka kazanç kaygısı vardı. Hem önceki zararını kapatacak hem daha çok kâr edecekti.

Krallardan kimisi mala doymaz, yetinmek bilmezdi. Sur Kralı Hiram da onlardan biriydi işte.

Biz inşaatçılar, ticaretten pek anlamayız. Bizim için amaç, ortaya somut bir yapıt koymak, insanlara ve insanlığa yararlı olmak, yapılanla gurur duymaktır.

Ancak bu bağlamda yerine getirilmesi gerekenler vardı.

Öncelikle yapının kullanışlılığı önemliydi; bunu bilim sağlardı.

Yapı rahat da olmalıydı; bunun için akıl kullanmak gerekirdi.

Sağlamlığı, dayanıklılığı da kaçınılmazdı; bunun için güç kullanmak gerekirdi. Fakat aşırıya kaçmak olmazdı; yeterli olanla yetinilmeliydi. Demek ki bilgece bir tutum takınılırdı gerek mimaride gerekse yapımında.

Binanın güzelliği yani estetik de göz ardı edilemez elbette; dolayısıyla bir de sanat girerdi yapılan inşaatın içine.

Hiram Abif

Şimdi size Mimar Hiram Abif Usta'yı biraz anlatayım. Ondan söz etmeden geçersem, yaşam öykümün bazı ayrıntıları pek bir anlam taşımayabilir.

Hiram Usta'nın adını çok duymuştum. Burnumuzun dibinde sayılacak Sur'a kim bilir kaç kez gitmiştim ama hiç denk düşmemiş, tanışma fırsatım olmamıştı. Zanaatta herkesi tanımak, hepsiyle tanışmış olmak olanağı yoktu ki. Her zanaatçı kendi ustasının yanında, kendi grubundaki lerle birlikte çalışır; belki öteki ustalardan birkaçını daha tanımak fırsatını bulurdu, o kadar. Bu, hem çıraklar hem kalfalar için geçerliydi. Ustalar aralarında toplanır mıydı, orasını bilemem. Ancak yakın çevredekilerden birçoğu birbirini tanıdığına göre, farklı kentlerde çalışanlar da sanırım ara sıra bir araya geliyorlardı.

Hiram Usta bir mimardı yani zanaatta ustalığın da ötesindeydi. Geçmişine bakılırsa, maden işlemedeki ustalığıyla ünlenmişti. Yanında çalışan herkesin onu "baba" bildiği söylenirdi. Oysa ne karısı vardı ne de çocukları. Pek yaşlı da sayılmazdı. Demek ki ona öyle denilişi mecazî bir anlamdaydı; herkese babalık ettiğinden, her zanaatçıyla yakından ilgilendiğinden olsa gerekti. Bu yüzden gerek bizim gerekse İbranîlerin dilinde "Hiram Abif" diye anılırdı.

Birisi onunla konuşurken "Adon Hiram Abif" derdi yani "Sayın Baba Hiram". Onun da böyle denilince gülümsediği söylenirdi. Pek alçak gönüllü bir kişiydi ama sanırım kendisine öyle denilişi hoşuna giderdi. Kimin hoşuna gitmez ki? O da insan değil miydi?

Kaynak: https://onedio.com

Bir de onu “dul kadının çocuğu” diye niteleyenler olurdu.

Onunla bağlantılı olarak bu sözü ilk duyduğumda garipsemiş, yadırgamış hatta bir küçültme gibi gelmişti bana. Sonradan gerekçesini öğrendim. Meğer Hiram Usta küçük yaşta yetim kalmış. Babası ölünce, İsrailoğullarının Dan kabilesinin bir kolu olan Naftali’den gelme annesi öz ülkesine dönmemiş, Fenike’de yerleşip kalmış, ancak bir daha evlenmeyerek oğlunu yalnız başına büyütmüş. Başka yerlerde de böyleleri görülürmüş. Kocası ölmüş olan bir ananın yetiştirdiği bir erkek çocuk, şu ya da bu bakımdan üstün düzeyde biri olup çıkınca, “dul kadının çocuğu” diye parmakla gösterilirmiş.

Dolayısıyla bu terim aslında bir yüceltme, onurlandırma amacıyla kullanılırmış; daha çok o kişinin kendisini değil, annesini yüceltmek ve onurlandırmak düşüncesiyle.

Hiram Usta böyle bir insandı işte. Çok bilgili, yetenekli, çalışkan, akıllı ve özgür düşünceli oluşunun ötesinde, imrenilir ölçüde erdemli olduğu söylenirdi.

Mabedin Yapımı

Sidon'da sıkı bir çalışmaya giriştik. Yapmakta olduğumuz binayı, tasarlanmış olandan daha kısa bir sürede bitirdik.

Derlenip toparlandık; Kudüs’ün yolunu tuttuk.

Ancak oraya vardığımızda gördük ki, tüm o telaşımıza karşın biraz gecikmiş, işe başlama törenine yetişememişiz.

Anlatıldığına göre; Kral Süleyman Kudüs'teki herkesi peşine takıp Moriah Tepesi’ne çıkmış. Taş kırmakta kullanılan ağır bir çekiç almış; bir kayanın üzerine üç kez vurmuş. (Kimine göre üç kez üst üste üçer vuruş yapmış.) Çekicin sesi çevredeki diğer tepelerden çın çın yankılanmış.

Sonra, bundan böyle burada gürültü duymak istemediğini belirtip, Mabedin yapımının tam bir sessizlik içinde yürütülmesini buyurmuş.

Kudüs’e vardığımızda hepimize bu doğrultuda yönerge verilmiş, olabildiğince sessiz çalışmamız gerektiği söylenmişti. Elimizden geldiğince öyle yapardık. Örneğin hiç kimse başkasına uzaktan seslenmez, bir şey söylemesi gerekirse yanına giderdi.

Gerek taş yontma ve işleme, gerek döküm ve maden dövme gerekse kereste kesip biçimlendirme işleri uzakta, ayrı ayrı yerlerde yapılırdı. Hazır parçalar Moriah Tepesi’ne getirilip, burada birleştirilirdi. Oysa öteden beri çok iyi bildiğimiz üzere, işin yapımı sırasında birtakım beklenmedik olaylar, aksilikler çıkar, çözümü işyerinde bulunurdu. Burada öyle bir durumla karşılaşılacak olursa, çok zaman yitirilecek demekti. Bunu önlemek için, mutlaka çok iyi bir plan ve program gerekliydi.

Böyle bir plan ve programın yapılmış olduğunu, her şeyin önceden ve inceden inceye, en küçük ayrıntılarına kadar hesaplanmış bulunduğunu sonradan öğrendim. Bu planlamanın nasıl bir şey olduğunu da bir örneğini vererek anlatacağım ama sonra, sırası gelince.

İşin plan ve projesiyle birlikte teknik uygulamasının yanı sıra, genel olarak yönetiminde de sıralı bir düzen oluşturulmuştu.

Üst düzeydeki yöneticilerin topluluğuna "Harodim" deniyordu. Aralarında işleri denetleyen deneyimli ustalarla birlikte aslında meslekten olmayan, Kral Süleyman'ın görevlendirerek atamış olduğu prens ve yargıçlar da vardı.

Prensleri anladık diyelim; onlar bir bakıma "işveren vekilleri" sayılır ama yargıçlar niye?

Böyle bir inşaatta, -hiç istenmese de- birtakım tatsız olayların, uzlaşmazlıkların çıkabileceği düşünülmüştü. Dionysos Zanaatçıları'nın geleneklerinden biri olarak, böyle bir sorun çıktığında, biz bunu *"kol kırılır, yen içinde kalır"* dendiği tarzda kendi aramızda çözümlerdik. Fakat burada çok sayıda usta ve her birinin yönetimi altında ayrı ayrı gruplar vardı. Sadece Mabet inşaatının yapılmakta olduğu tepeyi düşünmekle kalmayın. İşler çok daha geniş bir alana, Kudüs'ün ötelerine kadar yayılmıştı. Binlerce işçi. Hepsini de bir düzen ve disiplin altında tutmak gereği vardı.

Dendiğine göre; Hiram Abif kendi yapacaklarına ve yaptıracaklarına bakar, Harodim'in işine karışmazmış. Malzemelerin sağlanması, işçilerin gereksinmelerinin karşılanıp ücretlerinin ödenmesi, düzen ve disiplinin korunması gibi işler, Harodim'in sorumluluğundaymış.

Harodim'in altında çalışan tüm ustalara topluca "Menaşim" deniyordu. Başlarında mimar olarak Hiram Abif ile yardımcısı Adoniram vardı.

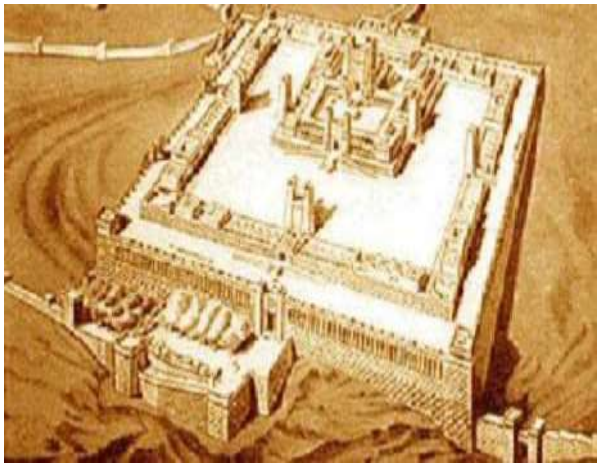
Ustalar, çalıştıkları meslek alanlarına göre ayrı ayrı bölümler halinde toplanmıştı. Her bir bölüm, bizimki gibi birkaç ustanın yönetimindeki gruplardan oluşmaktaydı.

Bize yani bina yapımcılarına genel olarak "Bonaim" deniyordu. Sadece taş kesen, yontan ve işleyenler ise "Giblim" olarak anılıyordu; sanırım çoğu Gebal kentinden gelme olduğu için. Keresteci ve marangozlara ise topluca "İş Hozeb" denmekteydi.

Biz tüm bunların çoğunu görmez, tanımaz, en çok "İş Sabal" diye anılanları bilirdik. Bunun nedeni tüm taşımaları ve ağır işleri, Dionysos Zanaatçısı olmayan bu topluluğun yapmakta oluşuydu.

Mabedin Özellikleri

Daha önce değinmiş olduğum üzere, işimiz sadece bir mabet binası yapımıyla kalmıyordu. Mabedin yanı sıra, çoğu bitişik düzende olmak üzere daha birçok bina yapılıyordu. Bunlar, küçük bir kent kalesi gibi birbiri ardınca iki aşamalı olarak mabedi çevreliyordu. Zaten önce çepeçevre yer alan bu blokların "kaba" diyebileceğim inşaatı bitirilmiş, işçiler bunları geçici barınak olarak kullanmaya başlamıştı.

Bu blokların çevrelediği avluya -isterseniz ona “dış avlu” diyelim- sadece tek bir yerden, bir “dış kapı”dan geçilerek girilebiliyordu. Batıdaki bu kapıdan o dış avluya girilince, güney ve kuzey yönleri boyunca sıralanan binalar, Mabet bitirildiğinde çeşitli amaçlarla kullanılmak üzere planlanmıştı.

Doğu yönünde bina yoktu; oraya sadece sur gibi bir yüksek duvar yapılmıştı.

Dış kapının tam karşısında, Mabedin iç avlusuna girişi sağlayan “orta kapı” yer alıyordu. Sonradan kimileri bu kapıya “ana kapı” ya da “batı kapısı” dedi çünkü iç avlunun güney ve kuzeyinde de, boyca daha küçük olmakla birlikte birer kapı vardı. Orta kapıdan iç avluya girilir girilmez karşılaşılacak olan sunak yerinin şimdilik sadece taşıyıcı temeli konmuştu.

Tümünün en doğusunda ise, işte o görkemli Mabet Binası yer alıyordu.

Mabet Binası aslında çok yüksek tavanlı bir yapıydı ama güney ve kuzey duvarları boyunca üç katlı eklentileri vardı.

Mabede iç avludaki geniş basamakların ardında yer alan siyah-beyaz mozaik döşemeli bir terasın uzantısındaki tek yüksek kapıdan girilirdi. Bu kapıya “iç kapı” deniyordu. Sonradan Mimar Hiram Abif Usta, bu kapının her iki yanına ve tüm yüksekliği boyunca doğrudan kendi gözetimi altında yaptırmış olduğu iki bronz sütun diktirmişti.

Öteden beri tapınak ya da saray gibi binaların asal kapılarının her iki yanına mutlaka böyle iki sütun dikilirdi. Bunlar olmayınca o bina bitmiş sayılmazdı. Bu sütunlar herhangi bir yük taşımaz, sadece girişi pek görkemli kılardı. Buradaki tek fark, bu sütunların taş değil, bronz oluşuydu.

Bütün bunlardan niçin böyle uzun boylu söz ettiğimi, hele niçin özellikle kapıları belirttiğimi merak etmiş olabilirsiniz. Şöyle diyebilirim: Daha sonra anlatacaklarımın bir bölümünün iyi anlaşılabilmesi bakımından gerekliydi.

Yedi yıla yakın bir süre çalışıp Mabedi yaptık.

Ustam Akizar, bana zanaatımızdaki "usta" sanını işte burada verdi; tüm görevlerimizin artık ileri bir aşamasına geldiğimizde, neredeyse bitirmek üzereyken.

"Niçin o kadar geç?" diye sormayın. Bizim mesleğimizde her kalfa "usta" olmazdı; kimileri yaşam boyu kalfalıkta kalırdı. Ustalığa yükselmenin bir nedeni, gerekçesi olmalıydı.

Örneğin -anlatmıştım; anımsayacaksınız- bizim grupta benden önceki bir kıdemli kalfa kardeşimiz, benim kalfalığa geçerek onun yerini alışımla birlikte aramızdan ayrılacağı için ustalığa yükseltilmişti. Ben de burada artık pek az kalmış olan işimiz bitince Fenike'ye döneceğim için...

Tasarlanan öyleydi fakat öyle olmadı.

Mabet Binasına dönelim.

Giriş kapısının her iki yanındaki bronz sütunların ötesinde, kapıdan içeriye doğru siyah-beyaz kareli mozaik döşenmiş bir teras uzanmakta olduğundan söz etmiştim.

Terastan geçilince, mabedin "ön bölme" ya da "kutsal yer" anlamına gelen bir terimle, bazı zaman "hikal" olarak da anılan geniş ve büyük alanına giriliyordu.

Burasının, din ya da inancı her ne olursa olsun herkese açık olacağı söyleniyordu. Buraya şimdilik ustalar ile yapılan işlerle doğrudan ilgili kalfalardan başka kimse giremiyordu. Ben, Mabedin ön bölmesinin yapımında, içeride birbiri ardınca dikilmiş olan taş yarım kolonlar arasındaki dış yan duvarların örülmesinde çalışmıştım.

Ön bölmenin ilerisinde, döşemesi daha yüksekte, tavanı ise daha alçak, boyut bakımından ise daha küçük olduğu anlaşılan, önü bir perde ile kapalı durumda bir yer bulunuyordu. Oraya "iç bölme" ya da "debhir" deniyordu. Kimileri kendi dillerinde "kutsalların kutsalı" anlamına gelen bir terim kullanmaktaydı.

İç Bölme'ye girmek ustalar için bile yasaktı. Bir keresinde, önündeki perdenin aralığından içeride süslemeli bir nesne olduğunu fark etmiş, ne olduğunu anlayamamış, merak etmiş ama zor duruma düşmemek için de bilmesi olası birine sormaya çekinmiştim.

Kalfa iken, bir başka yanda görevli olsam da hemen herkes gibi sık sık mabedin önündeki iç avluya giderdim. Genel bir yönerge verileceği zaman orada toplanırdık. Ücretlerimiz de orada ödenirdi. Mabet binasına girip çıktığımdan da söz etmiştim, biliyorsunuz.

Bir gün, girişteki terasın yan tarafındaki dar geçide şöyle bir göz atmıştım. Orada bir "dönemeçli merdiven" vardı; alt basamakları görülebiliyordu. Önce üç basamak; sonra bir sahanlık; sonra beş basamak daha ve sonra bir sahanlık daha. Sonraki basamaklar pek seçilemese de yedi veya daha fazla olduğu belliydi.

Oradan, mabedin dışındaki eklemelerden birinin üst katına çıkılırdı. İnşaat işleri hayli ilerleyip artık o eklemeler geçici olarak kullanılır hale gelince; ustalar toplantılarını orada, "orta bölme" dedikleri yerde yapmaya başlamıştı. Nitekim ben de ustalığa o bölmede yükseltilmiş, belli zamanlarda orada yapılan toplantılara da katılır olmuştum. Elbette orası kalfalara yasaktı.

Kaynak: sandyandi146.deviantart.com

Bu dönemeçli merdiven çok ilgimi çekmişti doğrusu. İlk bakışta, sırasıyla 3, 5 ve 7, toplam 15 basamağı olduğunu sanmıştım. Dediğim gibi, belki biraz daha fazla fakat aşağıdan bakınca o kadarı görünüyordu. Bu durum, binanın dış boyutlarıyla da tutmuyordu. Bu işin içinde bir gariplik, bir bilinmezlik vardı. (Aslında ne bir gariplik vardı ne de bir bilinmezlik; ancak henüz usta olmamış bir kalfa öyle sanabilirdi.)

O merdiven gece rüyama girmişti.

"Mabedin girişindeki siyah-beyaz mozaik döşemeli terastan geçip, merdivene yürüdüm. İlk üç basamağı çıktım; sahanlıkta biraz durdum. Merdiven sola doğru bir dönemeç yapıyordu. Beş basamak daha çıktım; ikinci sahanlık... Sonra yedi basamak geliyordu. Tırmanmaya devam ettim. Dördüncü basamakta, yanda bir geçit gördüm, dışarıya açılan; ardında çok güzel bir doğa... İnsanı hayranlık içinde kendine doğru çekiyordu. Ya o yana gideceksin ya berideki üç basamağı daha tırmanacaksın. Gidersen, bu gidişin geri dönüşü yok. Tercih senin... Gitmedim. O güzel görüntüyü, kandırıcı olabileceğini düşünerek arkada bırakıp, yukarıya çıkmaya devam ettim. Fakat o ne?... Yedinci basamağın sonunda merdiven son buluyor ama burası hiçbir yere varmıyor... Bitiveriyor. Hepsi bu kadar... Ne olacak şimdi?... Şimdi nereye gidebilirim ki?... Burada ne yapabilirim ki?"

Kan ter içinde uyandım.

Rüyalar anlamlıdır. Çünkü bunlar bir bakıma insanın alt bilincindeki izlenimleri üst bilince çıkarıp insana duyumsatır. Rüyaları kendilerine göre yorumlayıp şarlatanlık edenler vardır. Benim gibi artık bilimselliği ve aklı kendisine önder almış bir inşaat kalfası için elbette o tür değerlendirmeler geçerli değildi.

Buna karşın *"bakalım ne düşünecek, ne söyleyecekler"* diye, dinlenme saatimizde rüyamı diğer kalfalara anlattım. Ciddiye almadılar. Bırakın ciddiye almayı, benimle resmen alay ettiler; olmadık yorumlar yaptılar kahkahalarla gülerek. Eh, ne de olsa eğlenme saati. İnşaatçılar hep çalışacak, hep iş yapacak değil ya!

Tam o sırada Ustamız Akizar çıkagelmez mi?... *«Ne gülüşüyorsunuz siz öyle bakayım? Konu nedir? Bana da verin biraz eğlencenizden.»* dedi.

Bizimkilerden biri, birazı yalan yanlış, birazı abartılmış bir tarzda rüyamı anlattı. Bunu yaparken katılarak gülmekten kendini alamıyordu.

Akizar Usta gülmedi. Bir süre durdu; düşündü. Sonra bana dönerek, *«Şunu bir de sen, kendin anlat bakayım.»* dedi.

Zihnimde canlanmış olan imgesel yaşam kesitini elimden geldiğince betimledim.

Bu kez Akizar Usta da güldü ama kalfa kardeşler gibi alaylı alaylı değil, anlamlı anlamlı.

«Yoapert'in bu rüyası bence hepiniz için geçerlidir.» dedi, *«Hepiniz yıllardır bu mabedin yapımında canla başla çalışıyorsunuz. Mabedin girişindeki terasın siyah-beyaz mozaik döşemesindeki gibi birbirine karşıt ama birbirini bütünleyen öğeleri gördünüz, anladınız. En önemlisi, bilmediklerinizin hep bildiklerinizden daha fazla olacağını da kavradınız. Çıraklık döneminizde üç basamağı çıkmış ve kalfalığa geçme hakkını elde etmiştiniz. Kalfa oldunuz ve önünüzdeki beş basamağı da çıktınız. Şimdi varmış olduğunuz sahanlığın ötesindeki yedi basamağı tırmanıyorsunuz. Ancak ortalarına geldiğinizde bir bakıyorsunuz ki, bundan sonrası bakımından önünüzde iki seçenek var. Ya şimdiye dek yaptığınız çalışmaların karşılığındaki kazançlarınızı yeterli görüp o kadarıyla yetinecek, bundan böyle rahat, mutlu ve zevkli bir yaşama yöneleceksiniz ya da sonrasında ne olduğunu öğrenmek ve kazancınızı daha da artırmak üzere, -neyle karşılaşacağınızı bilmeseniz de- güvenç ve umutla yukarıya doğru çıkmayı sürdüreceksiniz. O yedi basamağın sonunda belki de düş kırıklığından başka bir şey yok; belki de çok şey var; çıkmadan bilemezsiniz. Sonuna kadar çıkmak için ise hem kararlı hem sabırlı olmanız gerek.»*

Akizar Usta haklıydı. Nitekim ustalığa yükseltilip yukarıya çıkma hakkını elde edince, Orta Bölme'ye giderken aşağıdan belli olmayan 9 basamak daha bulunduğunu görmüştüm.

İnsan bir şeyin sadece bir bölümünü görerek tümü hakkında kesin bir yargıya varmaktan sakınmalı. Bu, sonradan onarılamaz yanılgılara neden olabilir.

Orta Bölme

Buradaki çalışma ve yaşam koşulları, bulunmuş olduğumuz diğer birçok yere oranla daha zorlu sayılırdı. Kaldı ki, bir de Mabedi bir an önce bitirilebilmek için zamana karşı yarışıyor gibiydik. İşin ağırlığına dayanamayıp ayrılanlar oluyordu. Gidenin yerine bir yenisi bulunup alınıncaya, yeni gelen alışıncaya kadar daha çok çalışmak zorunda kalıyorduk. Bizim grubumuzdan ayrılan kalfalar da oldu. Zamanı geldi, kimi çıraklarımız, nitelik ve gelişimleri göz önünde tutularak, ustamızın da vermiş olduğu kararla kalfalığa geçirildi.

Yaptığımız iş çok önemliydi gerçi fakat eğitim de bir o kadar önemliydi. Bu ise kalfalara hayli yük getirmekteydi çünkü bir yandan şantiyedeki görevlerini yürütürken diğer yandan hem çıraklarına eğitim verir hem ustaların onlara verdiği eğitimi alırlardı.

Hele bir kalfa, zamanı geldiğinde ustalığa yükselmek istiyorsa, hem çok çalışmalı, hem eğitiminden geri kalmamalı yani yükümlülüklerini hiç aksatmadan yerine getirmeliydi.

Bir kalfadan sadece işini yapması değil, tüm bunların bilincine varması beklenirdi.

Nitekim ben bu bağlamda doğru olanı yapmış olsam gerek ki, Ustamız Akizar da birkaç yıl sonra beni ustalığa yükseltmişti. Benim gibi, görevlerini yerine getirmiş, işleri sona erince kendi ülkelerine dönecek birkaç kalfaya daha usta niteliği verilmişti. Yine yaşantımdaki çok sevinçli ve mutlu günlerimden biri sayılırdı o gün.

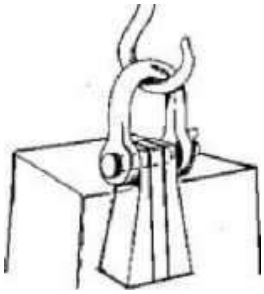
Bu arada Selek de ustalığa yükseltilmiş ama bizden kopmayarak bulunduğumuz yerde bir küçük grup kurarak çalışmayı sürdürmüştü. Ancak yükseldi diye Ustamız Akizar'a saygıda hiçbir zaman kusur etmemiş, onu hep ustası görmüştü; töremiz öylesini gerektirirdi.

Ustalığa yükseliş için de Orta Bölme'de yine tören diyebileceğim bir toplantı düzenlenmişti. Kalfalığa geçirildiğim zamanki gibi kalabalık değildi. Belki bunda Kudüs'teki koşulların hayli değişik oluşunun etkisi vardı. Ustam Akizar ile birlikte hepsi hepsi yedi usta bulunmuştu o toplantıda. Elbette biri Selek'ti; diğerlerini de gayet iyi tanıyordum.

Yapılan işlem, bir bakıma kalfalığa geçişimdekine benziyordu. Ancak bu kez Ustam Akizar çıraklığımdan başlayarak bu topluluktaki tüm gelmişimi geçmişimi özetledi. Sadece daha az övgü sıraladı; daha çok bir duvarı hangi yöntemle örüp yükselttiğimi anlattı.

Bu arada ben bir de gereç icat etmiştim, hem hamallara daha az iş düşsün, hem zaman kazanılsın hem güvenlik artsın diye.

Örülmekte olan yüksek bir duvarda, yontulmuş taşları yukarıya çıkarmak için "kaldıraç" adını verdiğim bir gereç yapmıştım. Öteden beri bu amaçla "sapan" dediğimiz halat düğümü kullanılırdı. Ancak sapan çözülür ya da taş kayarsa, hem kaza tehlikesi doğuyor hem de taş yere düşünce zedeleniyor, kullanılamazsa onu yontmak için verilmiş emek heba oluyordu.

Ustam icadımı diğer ustalara da gösterdi ve bana nasıl kullanıldığını anlattırdı. Sonra tüm oradaki ustalara benim ustalığa yükseltilmem bakımından bir itiraz olup olmadığını sordu.

Bu kez öncekine oranla bir diğer fark: Hiç kimse sus pus kalmadı. Önce Selek, sonra diğer beş usta, itiraz şöyle dursun, kendilerince de benim niçin ustalığa yükseltilmem gerektiğini belirttiler. İşin ilginç yanı şu ki, hiçbiri icat ettiğim âlete değinmedi bile; sadece kişiliğimden ve karakterimden söz ettiler.

Bir diğer ve hepsinden daha önemli fark: Tüm bunlardan sonra Ustam Akizar bana dönüp, usta olmak isteyip istemediğimi sordu.

Şaşırmıştım. Ne demek oluyordu şimdi bu?... Elbette istiyordum. Bu topluluğa girdiğimden beri en çok bunu istiyor, bugünü sabırla bekliyordum. O da biliyordu bunu Selek de. Diğer ustalar da bilsin, usul yerine gelsin diye soruyordu belki.

Öyle değilmiş meğer.

Ben kısaca *«Evet!»* diye yanıt verince, Ustam Akizar beni uyardı: *«Yoapert, tamam, usta olmak istediğini biliyoruz ama belki sen bunu ertelemeyi yeğlersin. Onun için bu yanıtını şimdilik geçersiz sayıyorum. Önce sana usta olduğun zaman ne gibi ek yükümlülükler altına gireceğini söyleyeceğim. Bunları sen zaten biliyorsun ama şu anki heyecanınla belki aklına gelmeyen, ustalık ile bağdaştırmadıkların vardır. Şimdi ben sana onları anımsatayım, sonra sen kesin kararını vererek bize bildirirsin.»* dedi.

Endişelenmiştim. Acaba ne diyecek, nelerden söz edecekti? Bir ustanın bir kalfaya oranla dikkat etmesi, yerine getirmesi gereken daha birçok şey olduğunu biliyordum. Onları mı sayacaktı? Yoksa bilmediğim başka şeyler mi vardı?

Hiç de beklediğim gibi çıkmadı. Şöyle sorular yöneltti bana:

«Herkes gibi sen de mutlu olmak istersin elbette. Ancak mutluluğu öncelikle -varsa- kötü tutkularından arınmakta aramalısın. Buna ne dersin?»

Bu, kolay iş değildi. İnsanın kendi içine dönmesini gerektirirdi. Beceremeyebilirdim. Fakat yapmaya çalışabilirdim. O nedenle *«Bunu yapacağımı değil ama yapmaya çalışacağımı söyleyebilirim.»* dedim.

Ustam gülümsedi. Devam etti. *«Bilirsin ki dostluğun değeri, çalışmada ve sevinçte olduğundan çok üzüntülü ve yaslı günlerde belli olur. Öyle günlerde, tüm kardeşlerinin yanında olup onlara elinden geldiğince destek verecek misin?»*

Birden o güne kadar pek da farkına varmamış olduğum bir gerçeği kavradım. Ustam Akizar öyle yapardı. Grubumuzdaki hiçbir kardeşi sıkıntılı ve dertli günlerinde yalnız bırakmamıştı. Hatta başkalarına da koşardı.

Demek bir ustanın yükümlülüklerinden biri buydu işte; zorunluluk değil ama yükümlülük. Sorumluluk. Elbette, ben de öyle yapmalıydım. Bunu tüm içtenliğimle yerine getireceğimi söylemekten çekinmedim.

Ustam, *«Yoapert, biraz düşünürsen şunu açıkça görürsün ki, bizim yararlandıklarımız ve mutluluklarımız bizden önce bu dünyaya gelip gitmiş olanların bize bırakmış olduklarından ileri geliyor.»* dedi. Bir an için durdu ve sordu: *«Sen bu konuda ne düşünüyorsun? Onlara olan borcunu ödeyecek misin? Ödeyeceksen nasıl ödeyeceksin?»*

Yanıt olarak, *«Doğru. Bizden önce bu dünyaya gelip gitmiş ve yararlanmamız için bize çok şey bırakmış olanlara borçluyuz. Ancak onlara borcumuzu istesek de ödeyemeyiz. Onlar bizden bunu istemedi ve istemiyor fakat ödemek zorundayız. Bunun için de bence yapabileceğimiz tek şey, bizden öncekilerin yaptığı gibi bizim de bizden sonrakilere olumlu ve yararlı yapıtlar bırakmamız olsa gerektir.»* dedim.

Ustam yine gülümsedi. *«İyi, güzel dersin ama bunu nasıl yapmayı düşünüyorsun?»*

«Yaşam süremiz kısa; gücümüz de sınırlı. Hiç durmadan çalışalım.» diye yanıt verdim.

Ustam, *«Bu dediklerin de çok güzel. Ancak bununla yetinmemelisin. İnsanlığın iyiliği için elinden geleni hiçbir zaman esirgememelisin. Özveri göstermelisin. Bilincini daha da geliştirip, duygularını daha da yüceltmeli, kalfalarına ve çıraklarına örnek olmalısın. Tüm kardeşlerinin onurunu kendi onurun gibi savunmalısın.»* dedi.

O yapardı. Ben de yapabilirdim. Yapmalıydım.

Ustam, bunları yerine getireceğime ilişkin benden söz vermemi istememiş, sadece neler yapmam gerektiğini söylemişti. Ben ise bir adım ileri atarak tüm bunları da elimden geldiğince yapacağıma söz verdim. Ustam, *«Elbette Yaopert, senden zaten bu beklenirdi.»* dedikten sonra önceki sorusunu yineledi. *«Şimdi söyle bize. Usta olmak istiyor musun?»*

Daha önce kalfalığın zorluğundan söz etmiştim ya!... Usta olmak, bir bakıma kalfa olmaktan daha zordu. Bu zorluğa içtenlikle katlanabilirdim. *«Evet!»* dedim.

Ustam yanıma geldi. İyice sokuldu. Alçak sesle, âdeta fısıltıyla *«Şimdi sana ustalara özgü parolayı söyleyeceğim. Dikkat et. Ben söyleyince sen de aynısını bana geri söyle ki, doğru öğrendiğini bileyim.»* dedi.

Kulağıma eğildi. Tek bir sözcük söyledi; basit bir sözcük.

Afalladım. Ustalara özgü, gerektiğinde kendilerinin usta olduğunu kanıtlamaya yarayacak olan parola bu fısıltıyla söylediği sözcük müydü?... Nasıl olurdu ki?... Bu sözcüğü herkes zaten bilir, güncel yaşamında sık sık kullanırdı. Acaba yanlış mı duymuştum?

Anlaması zor değildi.

Ben de ustamın yaptığı gibi onun kulağına eğilip, o sözcüğü fısıldadım.

Ustam başıyla onay işareti verdi, *"Evet! Doğru! Tamam! "* der gibi. Bunun niçin böyle anlamlı olmasına anlamlı ama sıradan diyebileceğim basit bir sözcük olduğunu düşünmeme de bunu sormama da fırsat vermedi. *«Şimdi git artık usta olduğunu kanıtla.»* dedi.

Nasıl yani?

Ustamın yüzüne baktım. Bu kez gülümsemiyor, hiç renk vermiyor, put gibi duruyordu.

Gidip kanıtlamamı söylemişti. Bir yere gidip orada bir şey yapmam gerekiyordu ama nereye gidecektim ve orası gitmem gereken doğru yerse orada ne yapacaktım?

Hiç kuşku yok, kafamı çalıştırmam, bunu kendi başıma bulmam gerekiyordu.

Bir Dionysos Zanaatçısı, "usta" olduğunu nasıl kanıtlardı?

Parolasıyla.

Ustalara özgü parola, gerektiğinde kime söylenirdi?

Ustalara.

Kalfalara, çıraklara ya da başkalarına söylenemez miydi?

Dediğim gibi, bu öylesine basit ve güncel dilde sık sık kullanılan bir sözcüktü ki, elbette herkese söylenebilirdi. Ancak o herkes bunun niçin söylenmiş olduğunu anlamaz, boş verip geçerdi. Oysa usta olduğu bilinen birinin kulağına fısıldanarak söylenirse!...

Nereye gitmem, ne yapmam gerektiğini bulmuştum. Ustalar karşımda duruyordu.

Önce Selek'e gittim. Kulağına eğilip, sözcüğü fısıldadım. O da bana aynı şekilde karşılık verdi ama bir farkla: Bu sırada sağ eliyle benim sağ elimi sıkıca kavramıştı.

Sonra bu kulaktan kulağa sözcük alış verişini ve sıkıca el kavrayışını diğer ustalarla da yaptım.

Biter bitmez, tüm ustalar, -önceden öyle yapmaları gerektiğini biliyorlardı ki- hep bir ağızdan *«Yoapert kardeşimizin usta olduğu kanıtlanmıştır.»* diye seslendi.

Akizar Usta, *«Sanırım artık işlerimizin başına dönebiliriz.»* dedi. Dağılırken, *«Yoapert, artık usta olduğuna göre şimdi yapman gereken ilk işi de biliyorsun sanırım.»* diye gülümsemeli bir anımsatmada bulundu.

Biliyordum. O benim ustamdı. Yaşamımız boyunca da hep ustam olarak kalacaktı. Ancak şimdi ben de usta olmuştum ve kendi grubumu kurmam gerekiyordu.

Akizar Usta, her zaman olduğu gibi bu kez de ne düşündüğümü fark etmişti. Bana, önceki grubumdan yani onun grubundan benimle çalışmaya istekli olan kalfalardan istediklerimi alabileceğimi söyledi.

Büyük adamdı Akizar Usta. Onun yanında yetişmiş olmakla çok şanslıydım.

Şimdilik onun yanından ayrılmamaya karar verdim. Daha öğreneceğim çok şey vardı.

İnsan öğrendikçe, yeni bilgiler edindikçe, bilmediklerinin bildiklerinden çok daha fazla olduğunun farkına varıyor.

Hiram'ın Öldürülmesi

Ustalığa yükseltilmiş olduğum o gün, tüm yaşantımdaki pek sevinçli günlerimden biriydi. Öyle olmasını yıllarca beklemiştim.

Ancak sevincimi doya doya yaşayamadım. Çünkü birkaç gün sonra çok dehşetli bir olay patlak verdi.

Hiram Abif'i öldürdüler.

Bu olayın ardından da her şey allak bullak oldu.

Önceleri bu işi kimin yaptığı bilinmiyordu. Hatta öldürülmüş olup olmadığı, öldürülmüşse bu cinayetin ne zaman ve nasıl işlendiği de tam olarak bilinmiyordu. Bütün bunlar sonradan öğrenildi. Gerçi ne zaman ve nasıl anlaşıldığına daha sonra geleceğim ama şimdiden bu kötü işe karışmış olanları söyleyeyim.

Hiram'ı doğru dürüst çalışmayan, işlerini savsaklayan, mesleği gerektiğince öğrenememiş, bundan ötürü ustalığa yükseltilmemiş üç kalfa öldürmüştü.

Edindiğim bilgileri yorumlayınca, bence Hiram'ı isteyerek, sırf öldürmek için öldürmedikleri ama ölümüne neden oldukları görüşüne vardım. Ona hunharca saldırıp tartakladıkları, vurup yaraladıkları, böylece ölmesine yol açtıkları açıkça belliydi fakat bunu yaparken amaçları başkaydı. Bu işin böyle sonuçlanmasını beklemiyorlardı; istemezlerdi de.

Birinin adı Abiram idi. Onu iyi tanıdığımı sanıyorum; birbirimize yakın çalışan gruplardaydık. Kendini bir türlü bilgisizlikten kurtaramamış olmasına karşın bilgiçlik taslayan biriydi. Adı sahiden Abiram mıydı yoksa bu onun bir özentisi miydi bilemem. Kendisini Hiram Abif'in yardımcısı Adoniram ile karşılaştırırdı. Özellikle çırakları çevresine toplar, *«Onun adı Adoniram ise benimki Abiram. Ondan üstün olduğum adımdan bile belli.»* dermiş. Nedenmiş o?... Güya adı "yüceliğin babası" anlamına gelirmiş. Hadi oradan!... Bence "kibirliliğin babası" denilse daha doğruydu. Hiram'ın öldürülmesinden öncelikle onun sorumlu olduğu ortaya çıkınca, herkes onu "Abibale" diye anmıştı. Böylece "babayı öldüren kişi" ya da "yıkımın babası" olduğu vurgulanmıştı; hani Hiram Usta'ya "baba" denirdi ya, ondan ötürü.

Bir diğerinin Sterkin olduğu belirlendi. Onu da iyi tanırdım. Kendi halinde, etliye sütlüye pek karışmayan, biraz korkak ve kendine pek güvenemeyen ama bildiği konularda inatçı hatta bağnaz olduğunu söyleyebileceğim biriydi. Bu nedenle olsa gerek, sonraları ona da "Oterfut" demişlerdi; İbranî dilinde böyle birini nitelemek üzere kullanılan bir sıfatmış.

Üçüncüsü Moria. Bizim gibi bir başka ülkeden gelme değil, Kudüslü olan bu kalfa her yere ve her işe burnunu sokar, herkese karışır, beğenmez, eleştirir, -eleştiriyle kalsa iyi- kötüler hatta alay ederdi. Kendini beğenmiş, kurnaz, biraz da yılışık biriydi. Mabedin yapıldığı yerin adını taşımakla öğünür, ikide bir bundan söz ederdi. Hiçbir şeyi umursamadığını, sadece kendini düşünen bir bencil çıkarcı olduğunu sanırdınız ama aslında hayli yüksek ölçüde tutkuları olan, hırslı biriydi. Hırsını çalışarak kullansa, sabırlı davranmış olsa çoktan ustalığa yükselme hakkını elde edebilirdi. Ona da sonradan "Akirop" dediler. Bu ise İbranî dilinde sözlük bakımından "eczacı kardeş" anlamına gelir ama sanırım burada mecazi bir anlamda kullanılmıştı; "zehir saçan" gibi.

Çok sonraları, bu olayın duyulup şiddetle kınandığı uzak ülkelerde, bu üç kalfanın başka adlarla da anıldığını duydum. Abiram için "Romvil", Sterkin için "Gravelot", Moria için de "Hoben" adı kullanılmış. Bunlar birer anagram yani aslında harflerinin yerleri değiştirildiğinde ortaya çıkan adın saklanması için farklı biçimde yazılmış sözcüklermiş. Sanırım her birinin ilgili kültürde kendine özgü bir nedeni, bir gerekçesi vardı.

Bu olaydan sonra yaşamın sadece güncel çalışma etkinliğiyle dolmadığını, aksine hayli boş kaldığını, daha çok şeyler öğrenmemiz ve kendimizi sadece mesleki yönde yetiştirmekle kalmayıp düşünsel bakımdan da geliştirmemiz gerektiğini kavramıştık.

Hiram Usta'nın öldürülmesi, -daha doğrusu o aşamadaki bilgi çerçevesinde ortadan yok oluşu- Mabedin yapımıyla ilgili herkesi etkilemişti. Demek bu kadar önemliydi Hiram Usta!... Doğrusu bunu o zamana kadar kavrayamamıştım.

Yoksa bu işin içinde bir başka iş mi vardı? Mabedin yapımındaki tüm çalışmalar, aslında Hiram Abif var olsa da olmasa da yapılabilecek tüm çalışmalar durmuş, belli ki durdurulmuş, yüzüstü kalmıştı. Çünkü bu olay "maberin yapımını engellemek" gibi bir olası art niyete bağlanmıştı.

Dediğimce; o sırada henüz Hiram Usta'nın öldürülmüş olduğuna kesin gözüyle bakamıyorduk. Ancak ortada bunun delilleri vardı. Olmayan ise, Hiram Usta'nın sadece kendisi, bedeniydi. Demek bir yere saklanmış ya da bir şekilde buradan götürülmüştü.

İç Avlu'nun bir köşesine fırlatılıp atılmış durumda taş yontma işlemleri sırasında kullanılan ağır cetvellerden biri, bir diğer yanda aynı şekilde bir gönye bulunmuştu.

Asıl korkunç olanı bulunan son âletti: Bir çekiç. Kana bulanmıştı. Üstelik onun bulunduğu yerde İç Avlu'nun döşemesi üzerinde taptaze kan izleri vardı.

Ancak bu bulgular, Hiram Usta'nın öldürülmüş olduğunu kanıtlamazdı.

Bir umut. Belki de ölmemişti. Belki sadece yaralanmış ve kaçırılmıştı.

Peki ama niçin kaçırılsın?

Yanıtlanamayan bir soruydu bu. Hiram Usta Kral Süleyman için çok önemli olduğu için acaba ondan fidye mi isteyeceklerdi? O da bir olasılıktı.

Önceleri öyle düşünenler olmuşsa da biz öyle olmadığını biliyoruz. Olan biteni, nasıl olup bittiğini çok sonra öğrenecektik.

Kanlı çekicin hangi amaçla kullanılmış olabileceği belliydi ama bir cetvel ile bir gönyenin öyle bir yana fırlatılıp atılmış oluşuna hiçbir anlam verilememişti.

Bu olay bizi öyle çok etkiledi ki, olaydan sonra bireysel bakımdan karakterimizde birtakım değişiklikler başgösterdi. Bunların arasında önemli olduğunu söyleyebileceğim şudur: Tüm çalışmalarımız sırasında edindiğimiz bilginin yanı sıra, ister istemez kazanmış olduğumuz erdemlerin üzerine bir de "görev bilinci" ve "sorumluluk duygusu"nu eklemiştik.

Ara sıra, *«Keşke Hiram Usta ölmeseydi de bu gelişmeyi onun önderliğinde edinseydik.»* diye düşündüğüm olmuştur. Ancak o ölmeseydi, belki biz de bu edinime varamayacaktık. Belki o durumda her şey düzen ve ahenk içinde sürüp gidecek, biz de böyle bir zihinsel çalışmaya girişmeyecektik. Bu olanak onun ölümü üzerine doğmuştu.

Bu olay bize başka koşullar altında hiçbir zaman karşılaşamayacağımız yaşamsal dersler verdi. Tarihte böyle bir olayın benzerleri görülmüş olabilir. Ancak biz bu deneyimi doğrudan olayı yaşayarak edindik.

Bu bakımdan ben, -kimilerine göre böyle düşünmek yadırgansa hatta ayıp sayılsa bile- bu yaşadığımız olayın bize yararı dokunduğunu düşünürüm.

Nitekim burada anlatacaklarım da yedi yıl boyunca Mabedin yapımı sırasında neler yapmış olduğumuz değil, bundan sonra gerek benim gerekse diğer kimi Dionysos Zanaatçılarının başından geçenlerdir.

Mabedin yapımı sırasında sadece somut işlerle uğraşıp meslekte ilerlemiştik. Sonrasında olanlar ise, zihinsel ufuklarımızda hayli değişim oluşturdu.

Bunu şöyle de dile getirebilirim: Bundan önce hep düzlemde yani "yatay hat" üzerinde çalışıyorduk. Sonrasında ise yataydan düşeye yani düzeçten şakûle geçtik; bir diğer deyişle "düşey hat" üzerinde de çalışmaya başladık.

Gönyeden pergele de ulaştık. Böylece eriştiğimiz "üçüncü boyut", yaptığımız çalışmalara bambaşka bir anlam ve değer kattı.

Daha önce meslekte kullandığımız pergelin düşünsel bağlamda ne anlama geldiğini tam olarak kavrayamamıştık. Sık sık elimizde dolaşan gönyeyi şimdi bir yana bırakıp bu kez pergel üzerinde yoğunlaştık. Böylece nesnel bilgilerden tinsel bilgilere yöneldik.

Kimilerimiz daha sonra bizimle gelmedi; Hiram Usta gibi olabilmek için çalışmayı yeterli görüp, anısını canlı tutmakla yetindiler. Bu tutum onları nereye götürebilirse onu hedef alıp, sonrasıyla ilgilenmediler. Dolayısıyla düşünsel alanları o kadarla kaldı.

Sakın böyle düşündüğüm için o yapıcıları küçümsediğim gibi bir izlenim edinmeyin. Onların indinde yol oraya kadardı; daha ileri gitmek istemediler. Biz ise, aklımız, gücümüz ve becerimiz yettiğince ilerlemeyi, en son olandan sonrasını bile araştırarak sonsuzluğu keşfetmeye girişmeyi denedik.

Adoniram

Önceleri Hiram Usta'nın ölmüş olduğuna inanamamıştık. Kimse inanamamıştı.

Zaten bu yüzden mabedin yapımı sırasında tüm işler duruvermişti.

Acaba gerçekten de bu yüzden miydi?... Yoksa bu işin ardında bizim bilmediğimiz başka nedenler mi vardı?

Burada sadece sonradan neler görüp neler öğrendiğimi anlatacak, yaşamış olduklarımdan anladıklarımı özetleyerek değerlendirmeye çalışacağım. Ötesini siz, kendiniz değerlendirin. Bireysel görüşlerimin sanki gerçek öyleymiş gibi alınmasını istemem.

Hiram Abif'in cesedi bulunup da bir saldın sonucu öldürülmüş olduğu anlaşılınca; Kral Süleyman onun yerine Adoniram'ı getirdi. Sonradan ona "büyük mimar" unvanını da verdi.

Hiram Abif kadar saygıya değer bu üstün nitelikli ustanın adı sahiden de Adoniram mıydı, yoksa ona bu ad Hiram'ın saygınlığı göz önünde tutularak başkalarınca mı verilmişti, bilmiyorum.

Hiç kimse bilmiyordu. Hiç kimse sormamıştı. Çünkü sormaya gerek yoktu.

Ancak bir de şu var: Hiram ölmeden önce de herkes ona Adoniram derdi. Hiram Abif de zaman zaman adının başına bir de "adon" sıfatı getirilerek anıldığı için, ikisinin birbirine karıştırıldığı bile olurdu.

Üstelik sanırım aralarında bir hısımlık da vardı.

Adoniram'ın sonradan tanıştığımız babası Abda'nın, İsrailoğullannın Dan kavminde sözü geçer bir kişi olduğu söylenirdi. Annesi ise Fenikeli bir tüccarın kızıydı. Adoniram için, öteden beri âdeta dur durak bilmeksizin topluma hizmet ürettiği, babasının adına yaraşır olmaya çalıştığı belirtilirdi.

Hiram Abif, Adoniram'ı çok sevmiş ve meslekteki başarılı çalışmalarını pek beğenmiş olsa gerek ki, Sur'dan gelişinden beri onu hiç yanından ayırmamış. Her işini ona danışır, her şeyi paylaşırmış. Başına beklenmedik bir şey gelecek olursa işleri kaldığı yerden sürdürmesi için onu her bakımdan bilgi ile donatmış.

Bu konuda Kral Süleyman'ın da onayını almış olduğundan kuşku duyulamazdı.

Biz, iş başında Adoniram'ı Hiram'dan daha çok görürdük. Herhalde doğrusu buydu çünkü Hiram Usta'nın üst düzeyde birçok yönetimsel görevi de vardı.

Sözünü bile etmek istemiyordum ama dayanamadım; Hiram Abif'in cesedinin bulunması olayına değinmeden geçemeyeceğim.

Olay, Hiram Usta'nın ortalıktan yok olması, ardından az önce adlarını vermiş olduğum üç kalfanın sırra kadem basmasıyla başlamıştı.

Önceleri Hiram'ın öldürülmüş olabileceği hiç de akla gelmemişti. Sözünü ettiğim üç kalfa da aynı anda ortalıkta görünmez olunca, bunların arasında bir bağlantı olduğu düşünülmüştü.

Nitekim mabedin iç avlusunda bulunmuş olan o kan izleri, orada bir çatışma oluştuğunu, en az bir kişinin yaralandığı ve sürüklendiğini gösteriyordu.

Üstelik tüm bunlar, Hiram Usta'nın her gün olağan bir şekilde herkes öğle yemeğini yerken Mabetteki çalışmaları doğrudan incelemesinin ardından, o gün bir daha görünmediğinin belirlenmesiyle bağlanıyordu.

Anlaşılan o üç kalfa Hiram Abif'e bir şey yapmıştı. Kim bilir, belki de onu kaçırmışlardı.
Ancak neden? Niçin? Üstelik nasıl?

Bu sorulara yanıt arayanlar, onu az ötedeki Gabaon Tepesi'nde bir yerde, öldürülmüş ve alelacele gömülmüş olarak bulmuştu.

Belki de cesedi hiç bulamayacaklardı. Bulamayınca da ölmüş olduğuna inanılamayacaktı. Olur olmaz söylentiler çıkacaktı. Mabedin başmimarının aniden ortadan yok oluşu, herkesin kendine göre olan farklı bakış açısı nedeniyle çeşitli şekillerde yorumlanacaktı.

Onu çok seven ve beğenenler kadar olmasa da çekemeyen ve kıskananlar da vardı hiç kuşkusuz. Hep öyle değil midir?

Bulgu

Konumuza dönelim.

Nasıl oldu da Hiram'ın cesedini buldular?

Bunu da kendini bilmez üç kalfanın düşmüş olduğu bir yanılgı sağlamıştı.

Daha önce değinmiş olduğum üzere; aslında niyetleri Hiram Abif'i öldürmek falan değildi. Tek istedikleri, ondan ustalara özgü parolayı almaktı; gönül rızasıyla fakat olmazsa korkutarak, gerekirse zorla.

Mabedin bitirilmesine az kalmıştı. Üçü de buradan gidecekti. Fakat ustalığa yükselememiş, kalfa kalmışlardı. Oysa yeterince deneyimleri vardı. Parolayı alınca, kendilerini başka yerdeki bir inşaatta usta gibi gösterebilirlerdi. Ancak bu amaçla onu tek başına yakaladıktan sonra sıkıştırıp tartaklarken aşırıya kaçmışlardı.

Onlara göre; Hiram Abif isteklerini yerine getirmemekte direnince, onu ikna edebilmek için kaba güç kullanma gösterisine girişmişler fakat iş bu kadarla kalmayarak çığrından çıkmış, gerçekten kaba güç kullanımına dönüşmüş, bir kazadır olmuştu.

Onlara göre; Hiram Usta parolayı söylememekte diretmiş. Kendisine böyle bir şey sormuş olmalarından ötürü onları suçlamayacağını, bu davranışı hoşgörüyle karşılayıp unutacağını söylemiş. Sonra da onlara öğüt vermiş, işlerinin başına dönsünler, kendilerini çalışmaya versinler diye. Günü geldiğinde, yaptıkları çalışmaların karşılığında ustalığa yükselebileceklerini, parolayı da işte o zaman öğrenebileceklerini, ancak bunun için önce çalışmak gerektiğini söylemiş.

Bunun üzerine içlerinden biri, -sanırım Moria- çok kızmış ve elinde taşıdığı cetvelle Hiram Usta'ya vurmuş.

Ne kazası?... O sonradan anlattıklarını zihnimden şöyle bir geçiriyorum da; ben yargıç değilim ama bana göre bunun kaza ile ilgisi yok.

Resmen cinayet girişimi.

Hiram Usta, iç avlunun öteki kapısına doğru kaçmış.

Bu üçü de peşinden.

İçlerinden biri önüne geçip dışarıya kaçmasını engellemiş. Sanırım bu Sterkin. İlle de parolayı alacak. Aynı yanıtla karşılaşınca, o da yanında getirdiği gönyeyi olanca gücüyle öteki omzuna indirmiş Hiram Usta'nın.

Cetvel ve gönye deyince, bunları masa üstünde çizim yaparken kullanılan gereçlerden sanmayın. Bunlar madin ve ağır nesneler. İnşaatta kocaan taşların yontulması içşinde kullanılıyor. Ben kalfalığa geçerken verilen simgesel nitelikli küçük âletlerin gerçek olanları.

Bir kez daha ellerinden kurtulup, diğer kapıya doğru sürüklenircesine koşmuş Hiram Usta ama yaralı. Bitkin.

Abiram'ın onu yakalaması pek de zor olmamış. Artık parola falan bir yana bırakılmış, nasıl olsa söylemiyor; anlaşılan söylemeyecek. Abiram'ın gözünü hırs bürümüş; elindeki çekici olanca gücüyle Hiram Usta'nın kafasına indirmiş.

Oraya yığılıp kalmış Mimar Baba Hiram.

Bu durum, katillerin belki sahiden de hiç istemediği, düşünmedikleri, kesinlikle rastlantısal, dolayısıyla beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmış ama o koşullar altında kaçınılamaz bir sonuçtu. Öyle bile olsa bunu hiç kimseye anlatamazlardı.

Anlatabilseler bile değişen bir şey olmazdı. *«Kızdık, sinirlendik, kendimizden geçtik. Ne yaptığımızı, niçin yaptığımızı bilemiyorduk.»* mu diyeceklerdi?... İşlemiş oldukları çok ağır bir suçtu ve elbette cezasız kalmayacaktı.

Yerde kanlar içinde yatan Hiram Usta'nın öldüğünü anlayınca çoktan pişman olmuş, o anda korkuya kapılmış, telâşa düşmüşlerdi.

Nefes nefese, şimdi bu durumda ne yapmak gerektiğini görüştüler.

Cesedi olduğu yerde bırakıp kaçmak, hiçbir şeyden haberleri yokmuş gibi davranmak çözüm yolu değildi. Bu işten kimin sorumlu olduğu hemen anlaşılır, yakalanırlardı. Dolayısıyla, olup bitenler öğrenilmeden önce buradan savuşup gitmeli, izlerini yitirtmeliydiler.

Ancak cesedi ortalık yerde bırakıp gidecek olurlarsa, buradaki olay kısa süre içinde ortaya çıkar, pek uzaklaşamadan yakayı ele verirlerdi. Hiram Usta'nın öldüğünü şimdilik onlardan başka bilen yoktu. Herkesi şaşkınlığa düşürüp oyalanmalarını sağlamalı, zaman kazanmalıydılar.

Bu nedenle ceset burada kalmamalıydı. Uzakça bir yere taşıyıp gömmek en akla yatkın çareydi.

Bütün bunları ben öyle kendi kafamdan *"herhalde böyle olmuştur"* diyerek uydurmuyorum. Çok sonra, katiller ele geçtiğinde kendi anlatımlarıyla bunun böyle olduğunu öğrendik.

Ancak bir türlü anlayamamış olduğumuz şeyler de vardı. En önemlisi de şu: Hiram Usta'yı mabedin iç avlusunda vurup öldürmüşlerdi. Nasıl olup da hiç kimse görmeden iç kapıların birinden çıkarmış, sonra dış kapıdan geçirmiş ve götürebilmişlerdi?

Bu işi nasıl başardıklarını da çok sonra öğrendik. Uyguladıkları yöntem ilginç ya da zekice sayılabilir. Sırası geldiğinde anlatacağım.

İnsan, yeterli bilgiyle donanmamışsa herhangi bir olayın nedenlerini, nasıl gerçekleştiğini ve ne gibi sonuçlar verdiğini anlamakta hayli güçlük çeker. Nedenleri ve sonuçları açıkça görse bile, bunların arasındaki bağlantıyı yani nasıl olduğunu çözemeyebilir. Fakat çözüm onun için yaşamsal bir önem taşırsa, ne yapıp ederek ona ulaşır.

Bunu yaptığında çok akıllı olduğunu sanır. Oysa ona bu olanağı sağlamış olan aklı değil, zaten önceden keşfedilmiş bilimsel nitelikli bilgidir. İş, o bilgiden yararlanmasını bilmektedir.

Zor olan bir işi başarınca kendini çok akıllı sananlar, artık başka işleri de becerebileceklerini sanır, olmadık akılsızlıklar edebilir. Nitekim bu nedenle zekâ ile aklı bir tutmamak gerekir.

Akasya

Bu üç kalfa, Hiram'ın cesedini kaçırıp gömdükten sonra, yeri belli olmasın diye üzerine bir akasya dalı dikmişlerdi.

Gövdesinden koparılmış bir dalın, yaz kış hep yemyeşil olan akasyanın bile yapraklarının uzun süre dayanamayacağını, sararıp solarak döküleceğini, diğer tüm akasyalar yemyeşil dururken bir tekinin kurumuş olmasının dikkat çekeceğini düşünememişlerdi.

Hep öyle olmaz mı?... Kalıcı gerçek adalet ile gelip geçici sahte adalet arasında çok fark olduğu zaman içinde ortaya çıkmaz mı?

Bir bakıma "suçsuzluk" ya da "günahsızlık" simgesini almış, işlemiş oldukları suçu örtmek için kullanmışlardı.

Doğanın kendi kendini yenileyen ölümsüz sürekliliğini yansıtan bu ağaç nasıl olur da ölüm gerçeğini gizlemek için kullanılır?

Bu hiç akıllarına gelmemişti.

Adalet toplumsal bir olgudur ama tözü bireydedir. İnsanın kendisine ait şeylere yaraşır olmasını gözetmesi, başkalarını da kendisininkilere yaraşır görmesiyle başlar. Başkalarının olana, özellikle onların haklarına göz dikmemekle, hep kendini haklı ötekini haksız görmemekle sürer. Olay her ne ise, ona başkasının gözüyle de bakmayı gerektirir.

Gerçekten adalet sahibi olabilmek için, kişinin bunun gereğini öz varlığında duyabilmesi, iyilik ve güzelliklerin adalette toplandığına inanması, buna güvenmesi gerekir.

Bilmeliyiz ki adalet, "insanlık sevgisi "nin kaçınılmaz gereği, eşitliğin ve bilgeliğin temelidir.

Bilgisizliğin tutsakları, bağnazlar, kendilerini aşırı ve olumsuz tutkulara kaptırmış hırslı insanlar, gerçek adaletin ne ve nasıl olduğunu anlayamadıkları gibi, nasıl uygulanması gerektiğini de bilemezler. Bunları bilecek ve anlayacak olsalar bile benimseyemez; içlerine sindiremezler.

Bir kaza sonucu da olsa; Hiram Abif'i öldürenlerin bilinçten yoksunlukları, işte bundan ileri geliyordu.

Arayış

Hiram Abif'i nasıl aradılar? Nasıl oldu da kuruyup yapraklarını dökmüş akasya dalını gördüler? O zaman neler düşünüp neler yaptılar? Cesedi gömülmüş olduğu yerden nasıl çıkardılar?

Bunları uzun uzun anlatmaya girişmeyeceğim. Fakat şunları belirtmeden de geçemeyeceğim: Tek başına ve ayrı ayrı yapılan çabalar, istenen sonucu elde etmeye yetmemiş. Topluca ve aralarında iş birliği kurarak çalışmaları gerekmiş. Çalışmalarını, kendi bireysel güvenlik önlemlerini alarak yürütmüşler. İçlerinden birinin dikkatini çeken o kurumuş akasya dalını kaldırıp toprağı biraz eşeleyince, cesedin orada gömülü olduğunu kolayca görmüşler.

En yakındaki, her iki elini birden başının üstüne doğru kaldırarak haykırmış, bir şeyler söylemiş ama ne dediği tam olarak anlaşılamamış, bu görüntünün karşısında âdeta donup kalmış.

Onun o anda bir şok geçirdiğini söylediler. Ne demek istemiş olduğu konusunda ise herkes bir başka yorum yaptı. Sonradan kendisine soramadılar çünkü bu haykırışta bulunanın kim olduğu da pek anlaşılamamıştı. Mabedin inşaatında çalışanlar arasında değişik ülkelerden gelmiş, farklı dilleri konuşanlar olduğu için, böyle haykırmış olan her kim idiyse, sözünün kendi dilinde belli bir anlamı olabileceği düşünülmüş.

Çoğu kimse o sözün yerel dilde söylendiği, bu nedenle *"yapıcı vurularak parçalanmış"* anlamına geldiği görüşündeymiş.

Cesedi orada bırakamazlarmış. Mutlaka kaldırmalıymışlar. Fakat bu iş hiç kolay değilmiş çünkü dağılmaya başlamış. Bunun için beş tutma noktası belirleyerek hepsinden birden yani elinden, ayağından dizinden, göğsünden ve sırtından tutmak zorunda kalmışlar.

Sonunda taşıyıp getirdiler. Yapımı henüz sona ermemiş Mabede götürdüler. Her nedense önce Mabet alanının yakın çevresini tümüyle boşalttılar ve bırakın başkalarının içeriye girmesini, oraya yaklaşılmasını bile kesinlikle yasak ettiler.

Hiram Usta'nın cesedi hiçbirimizin bilmediği bir yere kondu. Bir şeyler yapıldığı belliydi ama ne yapıldıysa, olabildiğince gizli tutuldu.

Çırak, kalfa ya da usta ayırımı söz konusu olmaksızın, hepimiz işsiz güçsüz, avare kaldık. Günlerce mabet alanının uzağında bekleşip durduk.

Tüm yaşantım boyunca kayda değer her ne olduysa, asıl ondan sonra oldu.

Hani daha önce dediydim ya, kimileri bu işin sonrasında bizimle gelmediler, bu kadarını yeterli görerek orada kaldılar diye!. Keşke kalmasaydılar. Keşke gelseydiler.

Hiram’ın cesedi bulunduğunda her ne denmişse denmişti ve bunun pek önemi olmasa gerekti.

Fakat Kral Süleyman, bundan böyle o deyişi Kudüs’te Mabedin yapımında çalışan ustalara özgü bir parola olarak belirlemişti.

Nitekim bundan ötürü, ustaların kuşandığı önlüğün de değiştirilmesi, üstüne bir akasya dalı figürü işlenmesi gerekmişti.

Tüm ustaların önlüklerini üzerine bir simgesel işlemeyle yenilediler.

